

COVID-19 kao uzrok četvrte recesije u RH

Arnerić, Katica

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:479203>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-18**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

COVID-19 KAO UZROK ČETVRTE RECESIJE U RH

Mentor:

izv.prof.dr.sc. Lana Kordić

Student:

Katica Arnerić

Split, rujan 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Katica Arnerić,
(ime i prezime)

izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je navedeni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio navedenog rada nije napisan na nedozvoljeni način te da nijedan dio rada ne krši autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Split, 24.09.2023 godine

Vlastoručni potpis :

Katica Arnerić

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	PREGLED DOSADAŠNJIH KRIZA	3
2.1.	Tranzicijska recesija	3
2.2.	Kasna tranzicijska recesija.....	4
2.3.	Globalna finansijska kriza	6
2.4.	Reccija uzrokovana pandemijom Covid-19.....	8
3.	PANDEMIJA COVID-19 KAO POKRETAČ ČETVRTE RECESIJE U RH	10
3.1.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na bruto domaći proizvod	12
3.2.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na cijene	15
3.3.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na tržište rada.....	16
3.4.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na građevinarstvo	17
3.5.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na turizam.....	18
3.6.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na robnu razmjenu s inozemstvom	20
3.7.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na poslovne subjekte: registracije i stečajevi	22
3.8.	Učinci pandemije bolesti COVID-19 na uslužne djelatnosti	24
4.	EUROPSKI I HRVATSKI PLAN OPORAVKA	25
4.1.	Ekonomске politike Europske unije	25
4.2.	Mjere Republike Hrvatske u uvjetima pandemije.....	25
5.	USPOREDBA RECESIJE COVID-19 I PRETHODNIH RECESIJA U RH.....	27
6.	ZAKLJUČAK	30
7.	LITERATURA.....	33
8.	SAŽETAK	36

1. UVOD

U današnjem globalnom kontekstu, ekonomske recesije i krize predstavljaju izazov od iznimne važnosti za svaku zemlju. Ovaj istraživački rad posvećen je proučavanju specifične teme - utjecaja pandemije COVID-19 na hrvatsko gospodarstvo i društvo te njenog doprinosa četvrtoj recesiji u Republici Hrvatskoj. Pandemija COVID-19 predstavljala je jedan od najznačajnijih globalnih događaja u suvremenom dobu, a njen utjecaj na ekonomiju i društvo ostavlja duboke posljedice.

Recesija predstavlja ozbiljan ekonomski problem s potencijalno dugotrajnim posljedicama na gospodarski sektor, tržište rada i opću društvenu dobrobit jedne zemlje. Stoga je od presudne važnosti provesti detaljnu analizu posljedica recesije kako bi se razvili temelji za izgradnju otpornijeg nacionalnog gospodarstva. U svjetlu nedavne pandemije COVID-19, koja je imala dramatičan utjecaj na globalno gospodarstvo, posebno je važno razumjeti kako se Republika Hrvatska suočila s ovim izazovom i kako su se ekonomski pokazatelji zemlje promijenili pod njezinim utjecajem (DZS).

Nakon što je 5. svibnja Svjetska zdravstvena organizacija objavila da COVID-19 više nije klasificiran kao javnozdravstvena prijetnja, Vlada Republike Hrvatske je 11. svibnja 2023. godine donijela odluku o okončanju epidemije koronavirusne bolesti u Hrvatskoj. Ovom odlukom prestaju obvezne protupandemijske mjere koje su bile na snazi u Hrvatskoj od proljeća 2020. godine. (*Civilna zaštita RH, 2023.*)

Ciljevi ovog istraživačkog rada obuhvaćaju analizu sektora koji su najviše pogođeni pandemijom, istraživanje veza između aktualne recesije i prethodnih ekonomskih kriza u Hrvatskoj, te identifikaciju ključnih čimbenika koji su doprinijeli recesiji, s posebnim naglaskom na utjecaj pandemije COVID-19. Osim toga, rad će se usmjeriti na usporedbu trenutne recesije s prethodnim krizama u Republici Hrvatskoj kako bismo identificirali sličnosti i razlike, omogućavajući dublje razumijevanje kompleksne ekonomske i socijalne dinamike.

Metodologija istraživanja uključuje pregled relevantne literature, kvantitativnu analizu gospodarskih pokazatelja, komparativnu analizu s prethodnim recesijama, te analizu studija slučaja specifičnih sektora koji su najviše pogođeni pandemijom.

Struktura ovog rada sastoji se od uvoda, pregleda povijesti ekonomskih kriza u Hrvatskoj, analize pandemije COVID-19 kao ključnog čimbenika u četvrtoj recesiji, usporedbe s prethodnim krizama, duboke rasprave o ključnim faktorima, zaključka i sažetka ključnih nalaza.

Cilj ovog istraživačkog rada je pridonijeti boljem razumijevanju utjecaja pandemije COVID-19 na hrvatsko gospodarstvo i društvo, doprinoseći tako boljem razumijevanju izazova s kojima se zemlja suočava te potencijalnih strategija za izgradnju ekonomske otpornosti u budućnosti.

Prema informacijama iz knjige "Gospodarstvo Hrvatske" (Obadić & Tica, 2016), u Hrvatskoj se službeno proglašava recesija kada se zabilježe negativne stope rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP) tijekom dva uzastopna kvartala. Hrvatska je bilježila sporo gospodarski rast u usporedbi s razvijenim zemljama, što sugerira da su recesije u Hrvatskoj obično duboke i dugotrajne, a često su rezultat događanja u širem okruženju. Analizirajući BDP iz perspektive kratkoročnih gospodarskih izazova, možemo identificirati četiri značajne krize koje su zadesile Hrvatsku od 1989. godine pa do danas:

- I. Tranzicijska recesija
- II. Kasna Tranzicijska recesija
- III. Globalna financijska kriza
- IV. Recesija uzrokovana pandemijom Covid-19

2. PREGLED DOSADAŠNJIH KRIZA

Pregled dosadašnjih kriza recesija se prema Međunarodnom monetarnom fondu (MMF) opisuje kao ozbiljan pad gospodarske aktivnosti koji traje između nekoliko mjeseci i nekoliko godina. Uobičajeni pokazatelji recesije uključuju smanjenje stvarnog bruto domaćeg proizvoda (BDP-a), povećanje stope nezaposlenosti, pad industrijske proizvodnje i slične ekonomske indikatore.

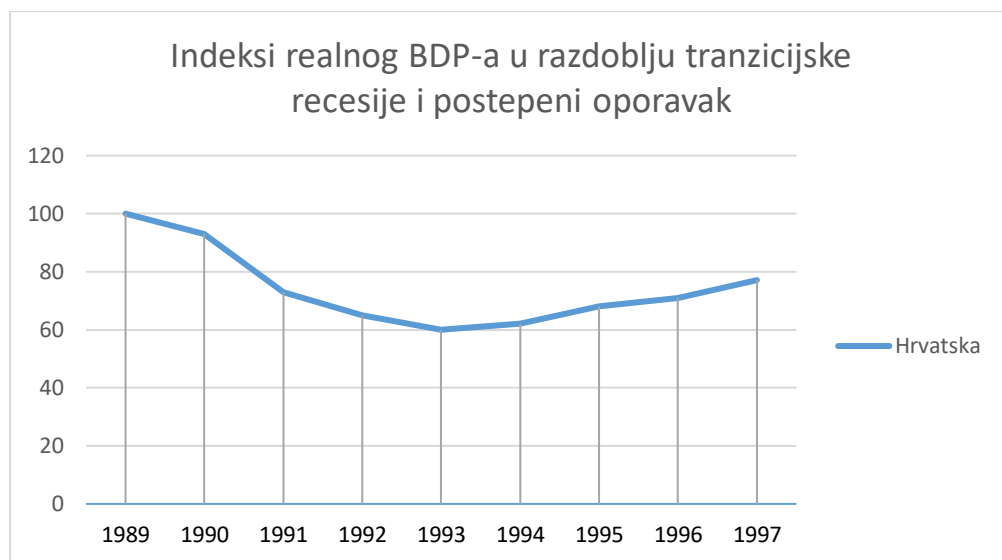
Prema istraživanju objavljenom u knjizi "Gospodarstvo Hrvatske" (Obadić & Tica, 2016), možemo primijetiti da su se u razdoblju od 1989. godine dogodile tri značajne gospodarske krize. Prva od njih, koju nazivamo tranzicijskom recesijom, obuhvaćala je razdoblje od prvog kvartala 1990. godine do četvrtog kvartala 1993. godine, što ukupno iznosi punih četiri godine. Druga, kasnija tranzicijska recesija, protezala se od četvrtog kvartala 1998. godine do četvrtog kvartala 1999. godine, što predstavlja razdoblje od godinu i jedan kvartal. Treća, poznata kao financijska kriza ili recesija od 2009. do 2014. godine, obuhvaćala je razdoblje od početka 2009. godine do trećeg kvartala 2014. godine, trajala je gotovo šest godina.

2.1. Tranzicijska recesija

Tranzicijska recesija koja je zahvatila Hrvatsku proizlazila je iz procesa tranzicije, odnosno prijelaza s planiranog na tržišni model gospodarstva. Osim same tranzicije, ključnu ulogu u nastanku recesije imao je i Domovinski rat, što je rezultiralo okupacijom dijela hrvatskog teritorija, stvarajući geografsku i prometnu izolaciju od ostatka zemlje. Ratni izdaci zajedno s međunarodnim sankcijama su doveli do oscilacija tečaja i inflacije, dok je velik broj radnika bio angažiran u ratu. Ovaj kompleksni skup unutarnjih i vanjskih čimbenika pridonio je dubokoj i dugotrajnoj gospodarskoj krizi u to vrijeme. (Vladimir Arčabić, 2019.).

Tranzicijska recesija, koja je bila prisutna u mnogim zemljama nakon raspada socijalističkog sustava, u slučaju Hrvatske je bila posebno izražena (prikazano u Grafičkom prikazu 1). Gubitak bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 7,1% u 1990. godini bio je rezultat niza ekonomskih izazova u zemlji, uključujući raspad istočnoeuropskog tržišta i prve znakove sloma zajedničkog jugoslavenskog tržišta. No, već od 1991. godine, opadanje proizvodnje odražavalo je ne samo tranzicijske aspekte, već i utjecaj ratnih agresija na Hrvatsku. Ukupan pad prihoda tijekom razdoblja od 1989. do 1993. godine iznosio je čak 40%, što je značajno premašilo smanjenje u drugim srednjoeuropskim zemljama u procesu tranzicije. (Mervar i Nestić, 1999.). Indeksi realnog BDP-a u razdoblju tranzicijske recesije i postepeni oporavak prikazani su u *Grafičkom prikazu 1.*

Grafički prikaz 1.

Izvor: Havrylyshyn, Izvorski i van Rooden (1998).

Nakon što je vojno-politička situacija u regiji stabilizirana u ljeto 1993. godine i stvoreni su potrebni uvjeti za popravak gospodarstva, kao što su bolja kontrola novca, izgradnja novčanih rezervi i smanjenje dugova države i javnih poduzeća, politika koja se odnosi na velika gospodarska pitanja dobila je mogućnost da se uključi i popravi gospodarstvo putem novih promjena i stabilizacije situacije. Smanjenje inflacije i otvaranje vanjskog tržišta krajem 1993. godine donijeli su poticaj za daljnji rast u budućnosti. Počevši s niskim prihodima, promjene u gospodarstvu rezultirale su većim stopama rasta. Smanjenje stope inflacije označilo je značajan napredak u učinkovitijem upravljanju resursima u gospodarstvu, kako među različitim tvrtkama, tako i unutar samih poduzeća. Već tijekom 1994. godine, zabilježen je rast bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 5,9%. U razdoblju od 1994. do 1997. godine, prosječna godišnja stopa rasta BDP-a iznosila je 6,3%. (Mervar i Nestić, 1999.).

2.2. Kasna tranzicijska recesija

Nakon završetka razdoblja ratnih sukoba, gospodarstvo je doživjelo djelomičan oporavak, no istovremeno je nastavljen proces privatizacije. Druga tranzicijska recesija, koja se dogodila kasnije, 1999. godine, također je bila posljedica kombinacije unutarnjih i vanjskih faktora. Bankarska kriza iz 1998. i 1999. godine

rezultirala je smanjenjem broja banaka s 60 na 43, a procjenjuje se da su troškovi sanacije banaka iznosili oko 13 milijardi kuna. (Oračić 2017., 2015; Svjetska banka, 2020).

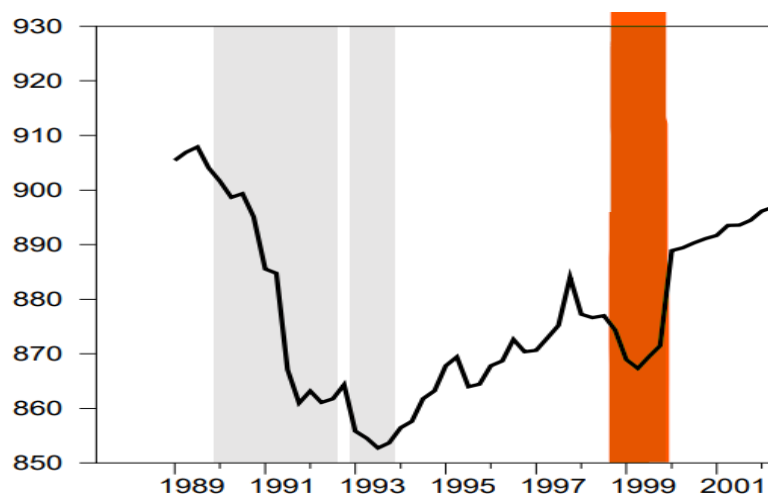
U istom razdoblju dogodile su se dvije velike krize u okruženju: Azijska financijska kriza koja je započela 1997. godine i proširila se na azijske zemlje i Rusiju, te kriza u Rusiji 1998. godine koja je rezultirala devalvacijom rublje i nemogućnošću izvršenja obveza. Negativne posljedice tih kriza brzo su se proširile na Baltičke zemlje i zemlje srednje Europe (Obadić & Tica, 2016).

Treći, potencijalno najznačajniji međunarodni čimbenik koji je utjecao na smanjenje bruto domaćeg proizvoda u Hrvatskoj, bio je povezan s NATO-ovim vojnim operacijama u kontekstu Kosova. U razdoblju od ožujka do lipnja 1999. godine, NATO je izveo seriju zračnih napada na vojne ciljeve u tadašnjoj Saveznoj Republici Jugoslaviji, što je rezultiralo smanjenjem interesa turista za Hrvatsku kao atraktivnom turističkom destinacijom. Turizam je vrlo osjetljiv na geopolitičke nestabilnosti, što je dovelo do smanjenja izvoza i negativno utjecalo na BDP (Europska komisija, 2020).

Grafički prikaz 2 prikazuje stvarni bruto domaći proizvod (BDP) Hrvatske tijekom kasne tranzicijske recesije, koja se protezala od četvrtog kvartala 1998. do četvrtog kvartala 1999. godine, obuhvaćajući razdoblje od godinu i jedan kvartal. Smanjenje stvarnog BDP-a u tom vremenskom razdoblju posljedica je kombinacije unutarnjih čimbenika, kao što je druga bankarska kriza, i vanjskih čimbenika, uključujući sukob na Kosovu i financijske krize u regiji.

Grafički prikaz 2.

*Realni BDP Hrvatske u razdoblju **kasne tranzicijske recesije***

Izvor: Eurostat, IFS, Mjesečni statistički izvještaji DZS-a

Kombinacija domaće bankarske krize i vanjskih faktora, poput geopolitičkih nestabilnosti i globalnih financijskih kriza, dovela je do snažnog pogoršanja gospodarske situacije u Hrvatskoj tijekom posljednjih desetljeća (Milkotić, 2010).

2.3. Globalna financijska kriza

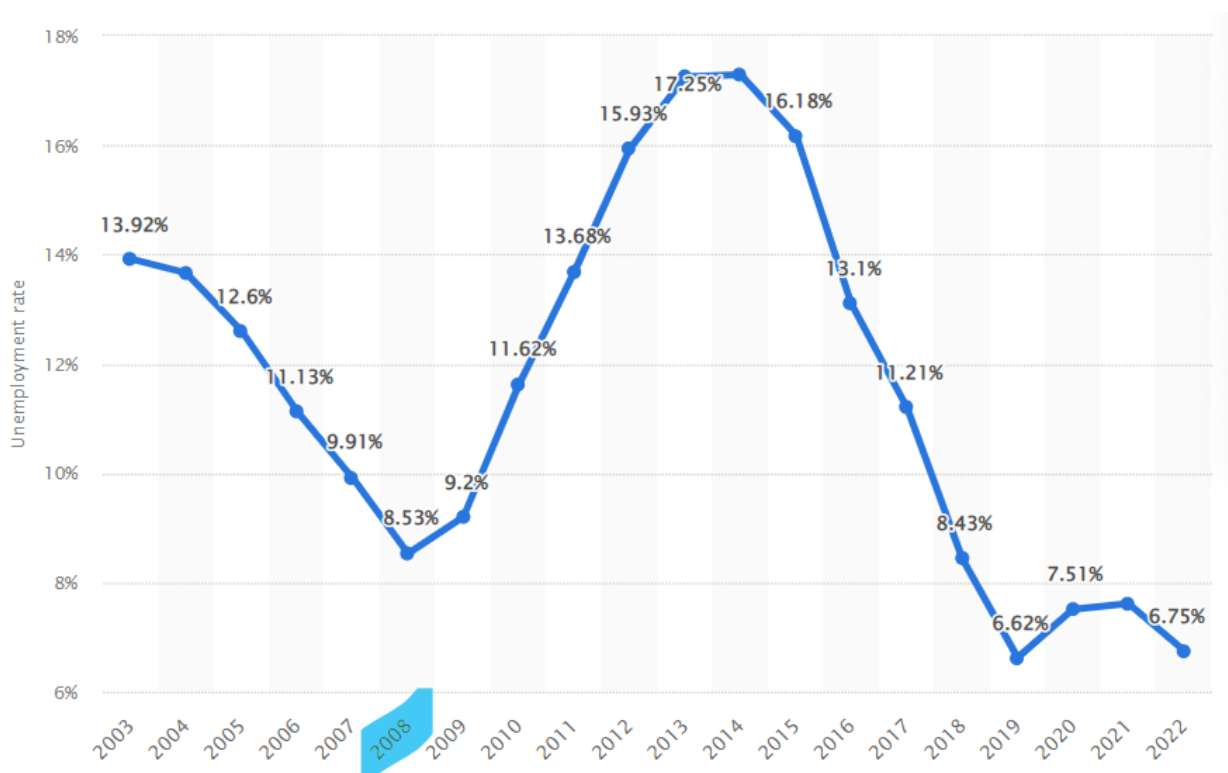
Svjetska financijska kriza koja je počela u rujnu 2008. godine u Sjedinjenim Američkim Državama imala je značajne posljedice na ekonomiju Hrvatske. Kriza je nastala kao posljedica propasti investicijske banke Lehman Brothers i brzo se proširila na druge financijske institucije širom svijeta. Financijske institucije u Hrvatskoj ostale su relativno stabilne tijekom krize, ali su stvarni sektor i fiskalni sektor zemlje snažno pogođeni. Pad izvoza, smanjenje osobne potrošnje i gubitak radnih mjesta rezultirali su dramatičnim padom BDP-a. Najveći opad BDP-a zabilježen je 2009. godine, kada je stvarna stopa rasta iznosila -7,38%. U istom razdoblju, stopa nezaposlenosti dosegla je rekordne razine, usporedive s onima koje su bile prisutne krajem 1990-ih godina. Kombinacija smanjenja BDP-a i porasta nezaposlenosti stvorila je pritisak na javne financije, što je rezultiralo smanjenim prihodima i povećanim proračunskim deficitom. (Vlada Republike Hrvatske, 2023; Stipe Mlikotić, 2010).

S druge strane, tranzicijski procesi i restrukturiranje gospodarstva također su imali značajan utjecaj na gospodarsku situaciju u Hrvatskoj. Privatizacija državnih poduzeća, osnivanje novih tvrtki i prilagodba na tržišne uvjete stvorili su dodatne izazove i turbulencije u gospodarskom sektoru. Ponekad su se privatizacija i restrukturiranje pokazali kao kontroverzni procesi koji su rezultirali nejednakim raspodjelama bogatstva i smanjenjem produktivnosti određenih industrija (Hrvatska vlada, 2015).

Uz sve navedene faktore, potrebno je napomenuti i utjecaj međunarodnih trgovinskih događaja na hrvatsko gospodarstvo. Hrvatska je uključena u globalne trgovinske tokove, stoga su promjene u međunarodnoj trgovini, kao što su uvozne carine ili trgovinski sporovi, mogli imati posredan ili izravan utjecaj na hrvatske tvrtke i njihovu konkurentnost na tržištu (Ministarstvo financija, Republika Hrvatska, 2023).

U sljedećem Grafičkom prikazu 3. vidljivo je kako se mijenjala stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj tijekom razdoblja od 1999. do 2019. godine. Nakon nekoliko godina kontinuiranog smanjenja, stopa nezaposlenosti 2008. godine iznosila je 8,53%. Međutim, nakon te godine, stopa nezaposlenosti je neprestano rasla iz godine u godinu, dosežući svoj vrhunac 2014. godine kada je iznosila 17,29%. Trebalo je proći deset godina nakon financijske krize da se stopa nezaposlenosti ponovno približi razini iz 2008. godine. (Statista; *Unemployment rate Croatia, 2023.*)

Grafički prikaz 3. Stopa nezaposlenosti u RH nakon financijske krize 2008. godine

Izvor: Statista; *Unemployment rate Croatia*

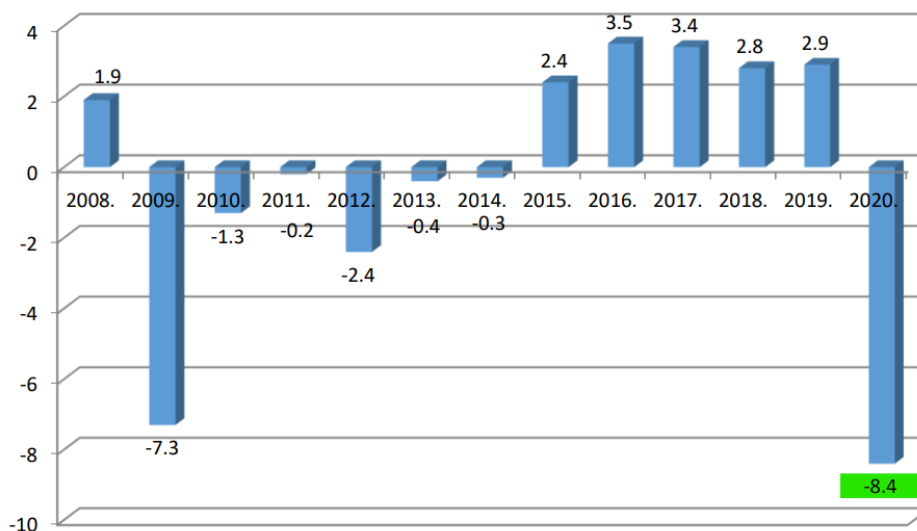
2.4. Recsija uzrokovana pandemijom Covid-19

Početak pandemije COVID-19 u ožujku 2020. godine, svjetsko stanje postalo je vrlo nesigurno s obzirom na zdravstvene i ekonomske implikacije. Osnovne strategije za kontrolu širenja koronavirusa uključivale su ograničenje socijalnih kontakata i mobilnosti, što je rezultiralo različitim razinama društvenih restrikcija. Izravne posljedice ovih mjera, poznatih kao "lockdown", odražavaju se na negativne učinke na gospodarstvo i ekonomske aktivnosti. (Kunji i Stojanović, 2021).

Analiza ključnih ekonomskih pokazatelja potvrđuje prvobitnu tezu o negativnim posljedicama pandemije na ekonomske aktivnosti i trendove. Pandemijski utjecaj, praćen ograničenjima ili čak obustavama nekih sektora, rezultirao je smanjenjem bruto domaćeg proizvoda (BDP) za -6,2% u EU27 tijekom 2020. godine, s posebnim naglaskom na godišnji pad od -13,8% u 2. kvartalu. Primjerice, Hrvatska je zabilježila godišnji pad BDP-a od -8,4%, dok je pad u 2. kvartalu iznosio -15,4%. Dodatno, na razini EU27, stopa nezaposlenosti povećala se za 0,8 postotnih bodova tijekom 2020. godine, iako bi ta brojka bila znatno viša da države nisu uložile značajna financijska sredstva u obliku potpora kako bi sačuvala radna mjesta. (Kunji i Stojanović, 2021).

Svi ostali ekonomski pokazatelji, kao što su broj dolazaka i noćenja turista, turističkih letova, maloprodajni promet, industrijska proizvodnja, građevinski radovi, uvoz i izvoz, većinom bilježe negativne trendove kako u Republici Hrvatskoj tako i u EU. Najizraženiji padovi zabilježeni su uglavnom u drugom i trećem tromjesečju 2020. godine. (Kunji i Stojanović, 2021., ; Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2020; Eurostat, 2021).

Grafički prikaz 4. BDP - realna godišnja stopa promjene (u %), 2008.-2020

Izvor: *The world bank; Vivoda*

Na *grafičkom prikazu 4.* može se vidjeti kako se mijenjao BDP Hrvatske od 2008. do kraja 2020. godine. Primjetno je da je Hrvatska prošla kroz teško razdoblje 2009. godine zbog svjetske krize, što je dovelo do loših brojki u ekonomiji sve do 2015. godine. No, 2015. godine stvari su se počele poboljšavati i zabilježen je pozitivan rast ekonomije. Taj pozitivan trend nastavio se i do 2019. godine. Međutim, 2020. godina bila je iznimno teška zbog pandemije COVID-19. To se odrazilo na ekonomiju, s drastičnim padom od 8,4% BDP-a u toj godini (*The world bank; Vivoda, 2021.*)

U nastojanju da se ublaži kriza i pruži podrška gospodarstvu, Vlada Republike Hrvatske je donijela niz mjera koje se kontinuirano prilagođavaju epidemiološkom i ekonomskom stanju. Početni paket mjera iz ožujka 2020. godine, procijenjen na 30 milijardi kuna, obuhvaćao je 63 različite mjere (izvor: Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2020). Kasnije su te mjere redovito revidirane i nadopunjene, s posebnim fokusom na odgodu plaćanja javnih davanja, očuvanje radnih mjesta i osiguranje likvidnosti putem kredita. (Ministarstvo financija Republike Hrvatske, 2020).

3. PANDEMIJA COVID-19 KAO POKRETAČ ČETVIRTE RECESIJE U RH

Coronavirusi predstavljaju raznoliku skupinu virusa koji mogu izazvati različite bolesti kako kod ljudi tako i kod životinja. U ljudi, ovi virusi često dovode do respiratornih infekcija koje variraju od blage prehlade do ozbiljnih stanja poput Middle East Respiratory Syndrome (MERS) i Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS). Posljednji identificirani koronavirus, SARS-CoV-2, je uzročnik zarazne bolesti poznate kao COVID-19. Svjetska zdravstvena organizacija je 11. ožujka 2020. godine proglasila pandemiju Covid-19. (WHO,2020.)

Globalna ekonomija je pogođena pandemijom virusa COVID-19, što je dovelo do velikih promjena u društvu. Gospodarske aktivnosti su opale širom svijeta, slično kao i tijekom financijske krize 2008. godine. Nakon pandemije nastupio je značajan pad svjetske trgovine, smanjenje izvoza i uvoza te teškoće u sektorima kao što su turizam i zračni prijevoz. Oporavak tih industrija traje još dan danas. Sveukupno, ekonomska situacija je loša s nepredvidivim posljedicama, barem u bliskoj budućnosti (Kunji i Stojanović, 2021).

Širenje virusa SARS-CoV-2 diljem svijeta izazvalo je ogromnu ekonomsku krizu. Mnoge države su morale poduzeti hitne mjere kako bi ublažile negativne posljedice pandemije. I Hrvatska je osjetila udar pandemije, posebno kroz smanjenje proizvodnje, porast nezaposlenosti i probleme u turizmu. Turističke agencije, tvrtke koje se bave prijevozom i one koje se bave uvozom i izvozom su najviše pogođene. No, neka poduzeća su se uspješno prilagodila novim uvjetima poslovanja prelaskom na online metode. Nažalost, postoje i djelatnosti koje nisu mogle naći rješenje i preživjeti pandemiju, poput turizma (Kunji i Stojanović, 2021).

Tvrtke koje se smatraju ključnim sektorima manje su pogođene negativnim utjecajem pandemije u usporedbi s onima čiji posao ovisi o ljudskom kontaktu i interakciji. Zdravstvena kriza stvorila je brojne izazove za radnike koji nisu bili u mogućnosti obavljati svoje poslove iz udobnosti svojih domova, dok su drugi izgubili svoje poslove ili su se suočili s njihovim smanjenjem zbog posljedica pandemije. (Shibata, I., 2021.)

Zbog manje druženja i ograničenja, ljudi su manje trošili novac. To je utjecalo i na naše glavne trgovinske partnere, što je rezultiralo smanjenjem izvoza, posebno izvoza usluga. Smanjenje potražnje je također dovelo do manjih privatnih investicija, i vjerojatno i manjih javnih investicija. Dio novca za javne projekte dolazi iz proračuna, koji ovisi o tome koliko ljudi troše. Zbog zatvaranja, država je imala manje prihoda od poreza i doprinosa. To je zajedno s pritiskom javnosti rezultiralo smanjenjem državnih rashoda, uključujući

ulaganja u infrastrukturu. Također, neka poduzeća, i javna i privatna, odgodila su ili otkazala svoje investicije. Sve navedeno je dodatno pogoršalo pad potražnje. Ipak, pad investicija i osobne potrošnje nije bio toliko velik kao pad bruto domaćeg proizvoda. Najizraženiji pad BDP-a u drugom tromjesečju proizlazi iz značajnog smanjenja izvoza usluga, koje je zabilježilo smanjenje za dvije trećine. Važno je istaknuti da je automatski stabilizacijski mehanizam također djelovao, doprinoseći smanjenju uvoza. (Lukinić Čardić i Šelebaj, 2021.).

Kada je potražnja naglo pala, većina tvrtki je morala privremeno prestati s radom, što je stvorilo problem s ponudom roba i usluga. Neke radnike su imali priliku raditi od kuće, što bi moglo promijeniti način rada i u budućnosti. Digitalizacija se ubrzala jer su se neke javne usluge morale brzo prilagoditi novim uvjetima. No, najveći udarac je bio na tržištu rada jer je puno ljudi izgubilo posao zbog manje potražnje. Država pomaže nekim radnicima plaćanjem dijela plaće, ali to ima negativan utjecaj na državne financije, iako će i Europska unija pružiti pomoć.

Ekonomisti pokušavaju izračunati koliko nas košta zarazna bolest. Obično koriste podatke o tome koliko ljudi obolijeva i umire kako bi izračunali koliko novca gubimo u budućnosti. Uključuju se i gubici vremena i prihoda onih koji brinu o oboljelima, te troškovi dodatnih usluga koje su im potrebne. Na taj način dobivamo procjenu koliko nas košta ta određena bolest (McKibbin i Fernando, 2020).

Pandemija koronavirusa ima raznolike utjecaje na gospodarstvo. Prvo, provodile su se različite mjere kako bi se suzbila pandemija, uključujući ograničenja kretanja, zatvaranje škola i tvornica, što direktno utječe na ekonomiju. Drugo, tu je i psihološki aspekt. Nepredvidljivost koja prati pandemiju može utjecati na percepciju budućnosti, što može rezultirati promjenom potrošačevih ekonomskih odluka. (Baldwin i Weder di Mauro, 2020).

Treće, također postoje ekonomske politike koje se primjenjuju s ciljem ublažavanja negativnih posljedica krize. Važno je napomenuti da ove politike, ako nisu pravilno ocijenjene ili se poduzmu neadekvatne mjere, također mogu imati štetne učinke. Baldwin i Weder di Mauro (2020) čak sugeriraju da prethodna istraživanja ukazuju na to da su vlasti svojim intervencijama često stvarale veće i dugoročnije ekonomske izazove od samih virusa. Naravno, ekonomske politike mogu biti i korisne ako su pravilno prilagođene potrebama gospodarstva.

Na kraju, peti izvor utjecaja su događaji u drugim zemljama. Ranija istraživanja su pokazala da su otvorena gospodarstva, kao što je naše, osjetljivija na ekonomske šokove koji dolaze iz drugih zemalja tijekom

pandemije (McKibbin i Fernando, 2020). To znači da se naše gospodarstvo može jako promijeniti zbog onoga što se događa u drugim dijelovima svijeta.

3.1. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na bruto domaći proizvod

Podaci ukazuju na značajno oslabljivanje hrvatskog gospodarstva od sredine ožujka 2020. godine. Iako širenje bolesti nije imalo značajan utjecaj na ekonomske pokazatelje tijekom siječnja i veljače 2020., utjecaj pandemije postao je vidljiv od ožujka 2020., tj. tijekom prvog kvartala 2020. godine. (DZS).

Iz pregleda u Tablici 1 vidljivo je da je tromjesečni bruto domaći proizvod (BDP) u prvom kvartalu 2020. godine zabilježio blagi rast od 0,9% u usporedbi s istim kvartalom prethodne godine. No, nakon toga je uslijedio dramatičan pad BDP-a, s najvišim padom od 14,4% zabilježenim u drugom kvartalu, te s padom od 10,1% i 7,2% u posljednjem kvartalu 2020. Važno je primijetiti da je pad BDP-a počeo usporavati, a rastao je u prvom kvartalu 2021. godine, smanjujući se za 0,7% u stvarnom iznosu u usporedbi s istim kvartalom 2020. godine. (DZS, Vivoda 2021.)

Tablica 1. BDP – realne stope rasta (%), 2020. -2021.

Odnos prema istom razdoblju prošle godine	2020.				2021.
	I.-III.	IV.-VI	VII.-IX.	X.-XII.	I.-III.
	0,9	-14,4	-10,1	-7,2	-0,7

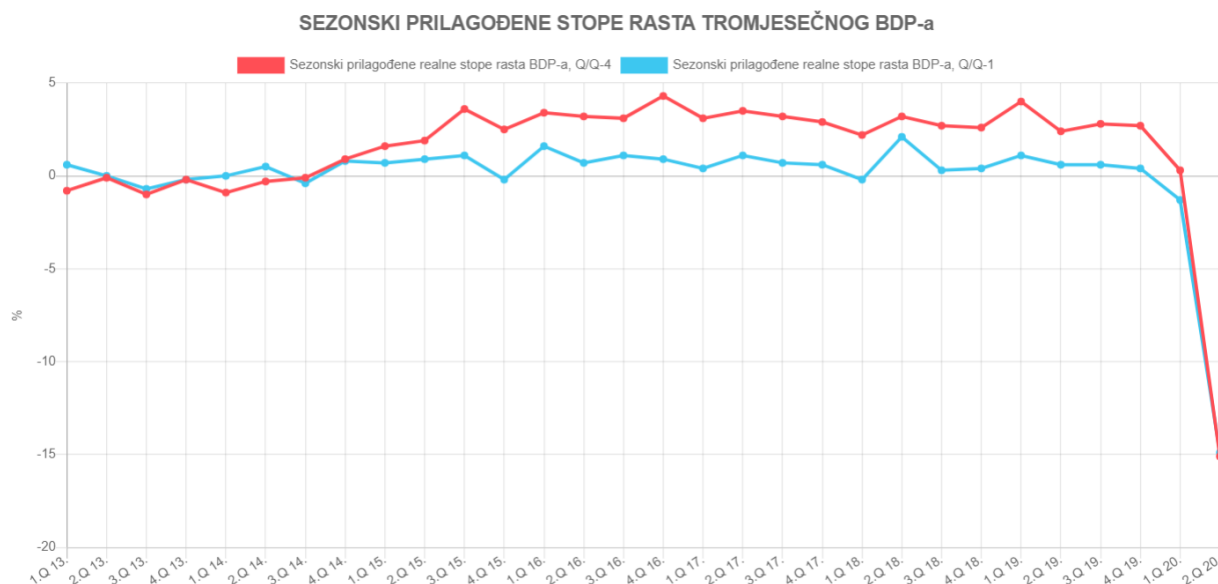
Izvor: DZS, Vivoda 2021.

Pandemija bolesti COVID-19 prisilila je mnoge države da poduzmu korake kako bi ublažile ekonomske posljedice. Ograničavanje ekonomske aktivnosti i kretanja ljudi također je utjecalo na ključne pokazatelje tromjesečnih nacionalnih računa te na dostupnost i pouzdanost mnogih izvora podataka koji se obično koriste za procjenu bruto domaćeg proizvoda. (DZS).

Iz prikaza u *Grafičkom prikazu 5.* može se zaključiti da je tromjesečni bruto domaći proizvod (BDP) u drugom tromjesečju 2020. godine zabilježio stvaran pad od 15,1% u usporedbi s istim tromjesečjem prethodne godine. Ovaj značajan pad predstavlja najveći stvarni pad tromjesečnog BDP-a od 1995. godine,

od kada se provode tromjesečne procjene BDP-a. Tijekom tog razdoblja, stvarni pad zabilježen je u svim komponentama BDP-a s rashodne strane, osim u potrošnji opće države, koja je bilježila blagi porast. (DZS).

Grafički prikaz 5. Sezonski prilagođene stope rasta tromjesečnog BDP-a

Izvor: DZS

Prema početnim izvještajima Državnog zavoda za statistiku, drugo tromjesečje 2020. godine obilježila je značajna redukcija bruto dodane vrijednosti u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Većina sektora bilježi opadanje bruto dodane vrijednosti, s posebnim naglaskom na sektore trgovine, prijevoza, smještaja i prehrane, te prerađivačke industrije. S druge strane, neki sektori poput informacijske tehnologije, javne uprave i građevinarstva su ostvarili pozitivan doprinos (DZS).

Smanjenje proizvodnje usluga proizlazi iz mjera zatvaranja i ograničenja gospodarskih aktivnosti koje su bile na snazi u ožujku i travnju 2020. godine. Iako su se nakon postupnog ukidanja tih mjera u svibnju i lipnju 2020. godine pojavili neki pozitivni pomaci, razina proizvodnje usluga i dalje značajno zaostaje u odnosu na razdoblje prije pandemije. (DZS).

U turizmu su se zabilježili dramatični padovi dolazaka i noćenja turista od ožujka 2020. godine, posebno stranih turista. Nakon ublažavanja karantenskih mjera, turizam je postupno počeo oporavljati od lipnja 2020. godine, ali još uvijek je daleko od razine prije pandemije (DZS).

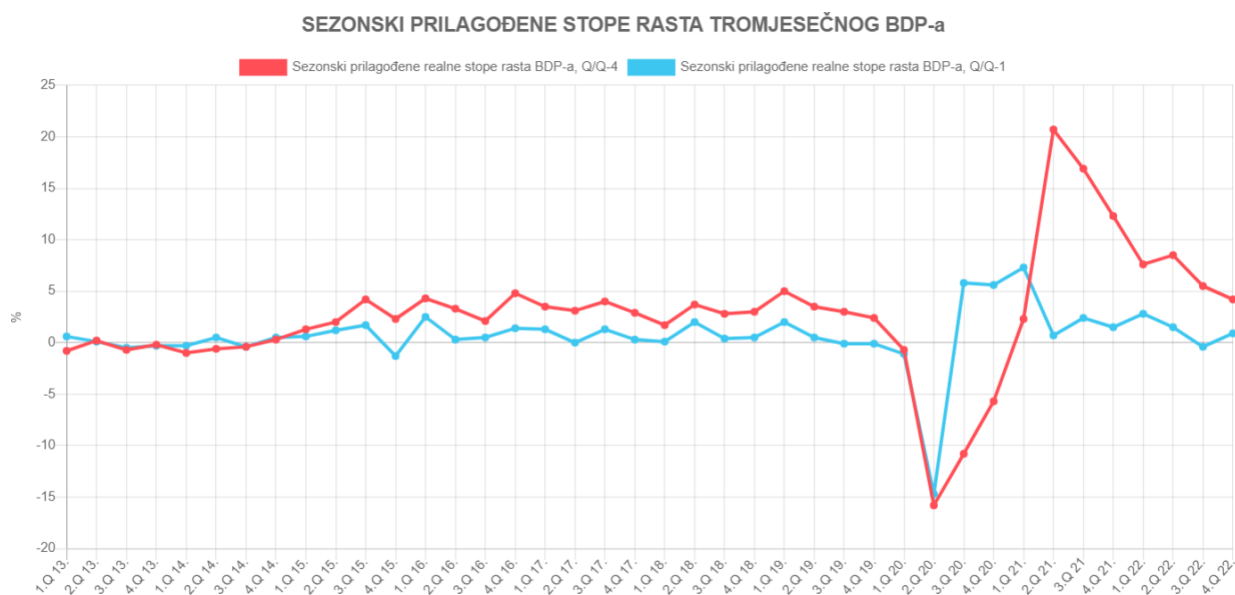
Industrijska proizvodnja je doživjela značajan pad u gotovo svim sektorima zbog zatvaranja tvornica i poduzeća u ožujku 2020. godine. Unatoč tome, određeni sektori kao što su kemijska industrija, farmaceutska industrija i proizvodnja naftnih derivata bilježe rast (DZS).

Potrošnja kućanstava je značajno pala u drugom tromjesečju 2020. godine, posebno u sektorima maloprodaje osim prehrambenih proizvoda, tehničke opreme, ljekarni i internetske prodaje (DZS).

Pandemija COVID-19 značajno utječe na svjetsko gospodarstvo, što rezultira smanjenjem trgovinskih tokova između Hrvatske i ostalih zemalja. Izvoz usluga, kao što su putovanja i poslovne usluge, zabilježio je znatan pad. Nadalje, ograničenja putovanja na globalnoj razini također su negativno utjecala na turizam. Smanjena potražnja dovela je do smanjenja uvoza roba, posebno od ključnih trgovinskih partnera iz Europske unije. Ukupne investicije su pale, posebno investicije u poslovni sektor i opremu (DZS).

Grafički prikaz 6. Državnog zavoda za statistiku ilustrira kontinuirani rast ekonomske aktivnosti od prvog tromjesečja 2021. godine. U četvrtom tromjesečju 2022., BDP je realno povećan za 4,0% u usporedbi s istim tromjesečjem 2021. godine. Paralelno s tim, nominalni rast BDP-a u četvrtom tromjesečju 2022. u odnosu na isto tromjesečje 2021. iznosi 16,7%, što predstavlja najveću razliku između stopa stvarnog i nominalnog rasta BDP-a u posljednjih dvadesetak godina. Ova značajna razlika rezultat je visoke inflacije koja je od svibnja 2022. godine kontinuirano iznad 10%.

Grafički prikaz 6. Sezonski prilagođene stope rasta tromjesečnog BDP-a

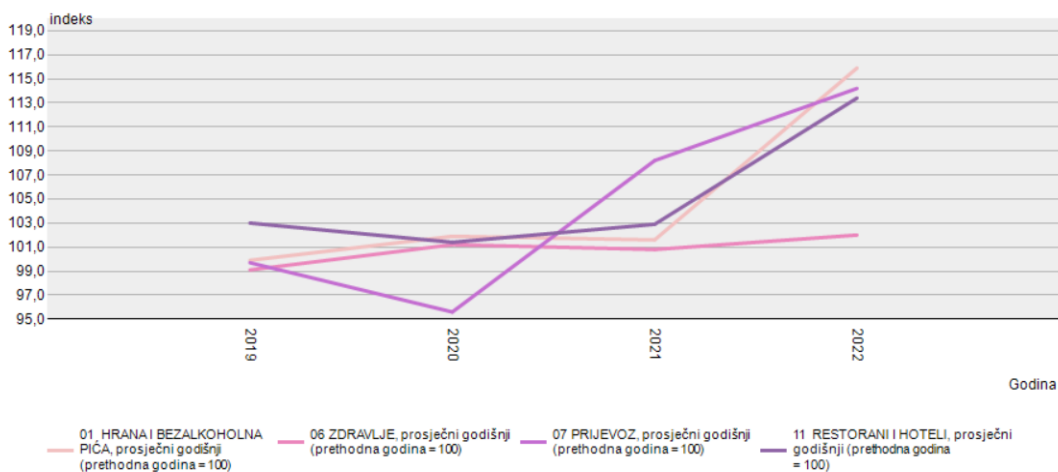
Izvor: DZS

Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku, u četvrtom tromjesečju 2022. godine zabilježen je rast bruto dodane vrijednosti u stvarnom iznosu od 3,1% u usporedbi s istim tromjesečjem prethodne godine. Ovaj rast BDV-a obuhvaća većinu sektora, a posebno se izdvajaju sektori Trgovine na veliko i malo, Prijevoza i skladištenja, te Djelatnosti pružanja smještaja i usluživanja hrane. Potrošnja kućanstava povećala se za 1,3% u četvrtom tromjesečju 2022. godine, pri čemu je značajan doprinos tome dao rast prometa u ugostiteljskim i prometnim uslugama. Potrošnja države također je porasla za 6,8% u istom razdoblju u usporedbi s prethodnom godinom. Što se tiče vanjske trgovine, izvoz roba i usluga zabilježio je rast od 14,2% u stvarnom iznosu u četvrtom tromjesečju 2022. godine, dok je uvoz roba i usluga ostvario rast od 14,6%. Također, procjena za cijelu 2022. godinu pokazuje stvarni rast BDP-a od 6,3%. U prošloj godini, također je zabilježen rast bruto dodane vrijednosti od 6,4%.

3.2. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na cijene

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u veljači 2023. godine prosječne cijene dobara i usluga za osobnu potrošnju, izražene kroz indeks potrošačkih cijena, porasle su za 12,0% u usporedbi s istim mjesecom prošle godine. U usporedbi s prethodnim mjesecom, siječnjem 2023., prosječne cijene su porasle za 0,2% na mjesečnoj razini. Grafički prikaz 7. daje uvid prikaz indekse potrošačkih cijena hrane i bezalkoholnih pića, zdravlja, prijevoza te restorana i hotela ,prema ECOICOP klasifikaciji, po godinama.

Grafički prikaz 7. Indeksi potrošačkih cijena 2019.-2022.

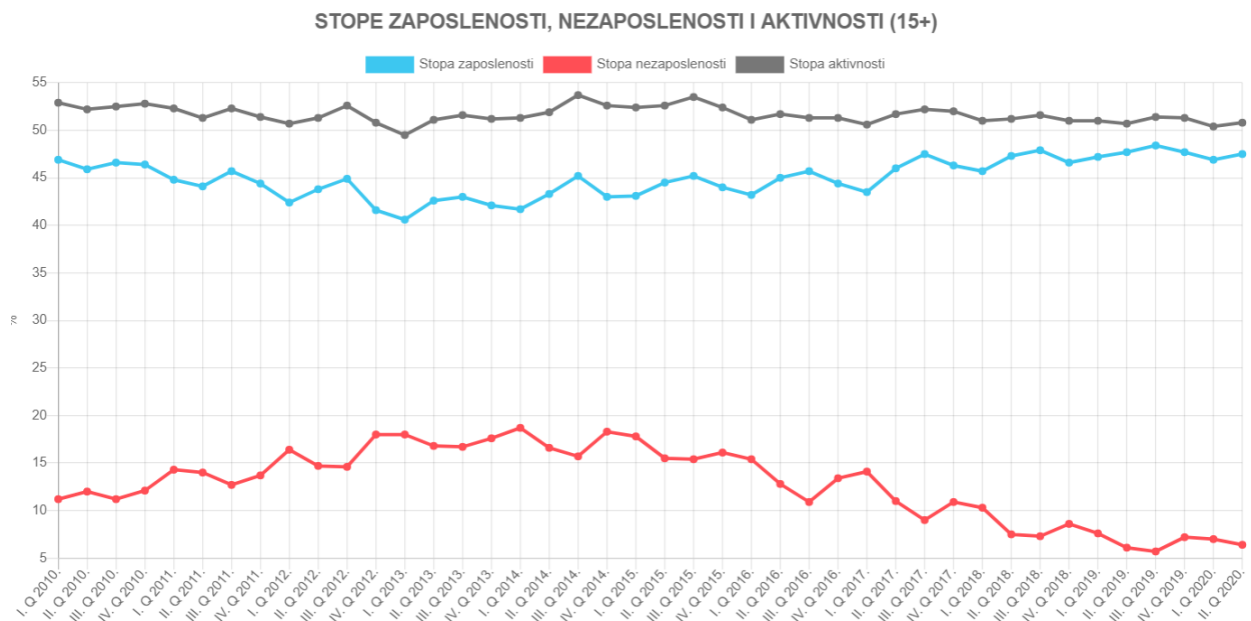

Izvor: DZS, PC-Axis baze podataka

3.3. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na tržište rada

Na grafičkom prikazu 8. Državnog zavoda za statistiku vidljivo je da je u drugom tromjesečju 2020. godine stopa zaposlenosti iznosila 47,5%, što predstavlja smanjenje od 0,2 postotna boda u usporedbi s istim tromjesečnim razdobljem prethodne godine. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa zaposlenosti je porasla za 0,6 postotnih bodova. Tijekom drugog tromjesečja 2020. godine, stopa anketne nezaposlenosti za osobe starije od 15 godina iznosila je 6,4%, što predstavlja porast od 0,3 postotna boda u usporedbi s istim tromjesečnim razdobljem prethodne godine. No, u odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa anketne nezaposlenosti je pala za 0,6 postotnih bodova. U drugom tromjesečju 2020. godine, stopa aktivnosti za osobe starije od 15 godina iznosila je 50,8%, što predstavlja povećanje za 0,1 postotni bod u usporedbi s istim tromjesečnim razdobljem prethodne godine. Također, u odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa aktivnosti je porasla za 0,4 postotna boda.

Grafički prikaz 8. Stope zaposlenosti, nezaposlenosti i aktivnosti

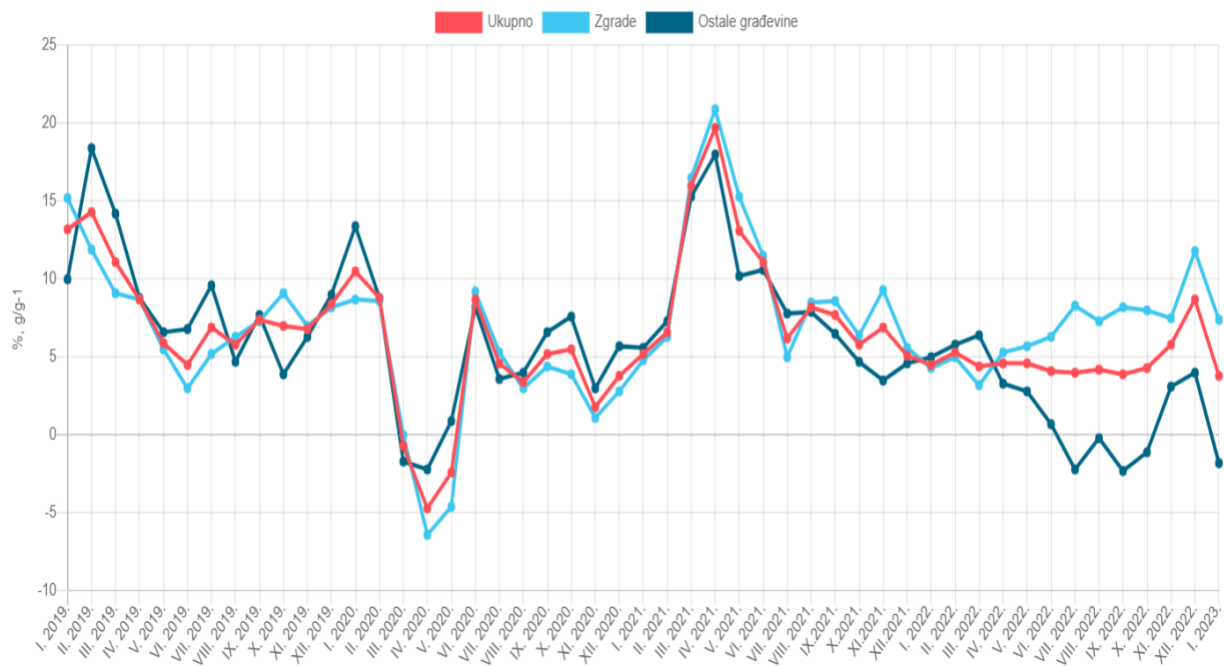

Izvor: DZS

3.4. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na građevinarstvo

Prema kalendarski prilagođenim indeksima Državnog zavoda za statistiku, u siječnju 2023. godine zabilježen je porast obujma građevinskih radova za 3,8% u usporedbi sa siječnjem 2022. godine. Nakon tri uzastopna mjeseca smanjenja obujma građevinskih radova (ožujak, travanj, svibanj 2020.) zbog pandemije bolesti COVID-19, sektor građevinarstva bilježi rast već trideset i dva uzastopna mjeseca. Grafičkim prikazom 8. prikazuje se obujam građevinskih radova, stope promjene prema klasifikaciji vrsta građevina od prvog kvartala 2019. godine do prvog kvartala 2023. godine.

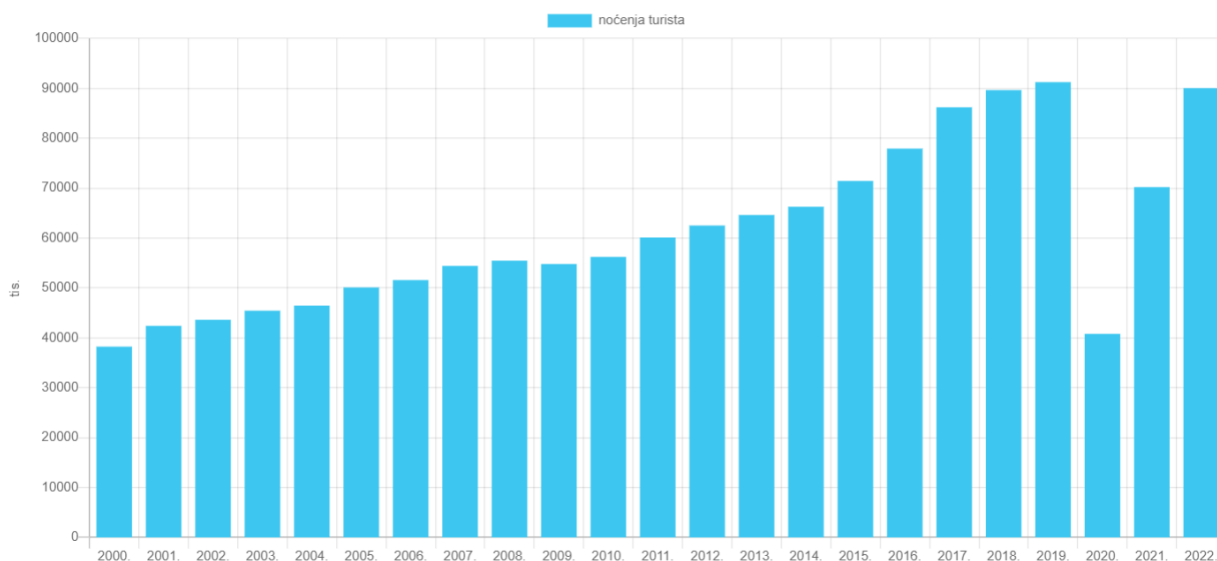
Grafički prikaz 8. Obujam građevinskih radova 2019.-2023.

Izvor: DZS

3.5. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na turizam

Grafički prikaz 9. Noćenje turista u komercijalnim smještajnim objektima od 2000. do 2022.

Izvor: DZS

Prema Grafičkom prikazu 9. Državnog zavoda za statistiku u 2020. godini, zbog pandemije koronavirusa, broj turističkih noćenja se smanjio na razinu iz prijašnjih godina. Ograničenja putovanja, zatvaranje granica i provođenje epidemioloških mjera u Hrvatskoj i diljem svijeta su direktno utjecali na smanjenje broja dolazaka i noćenja turista.

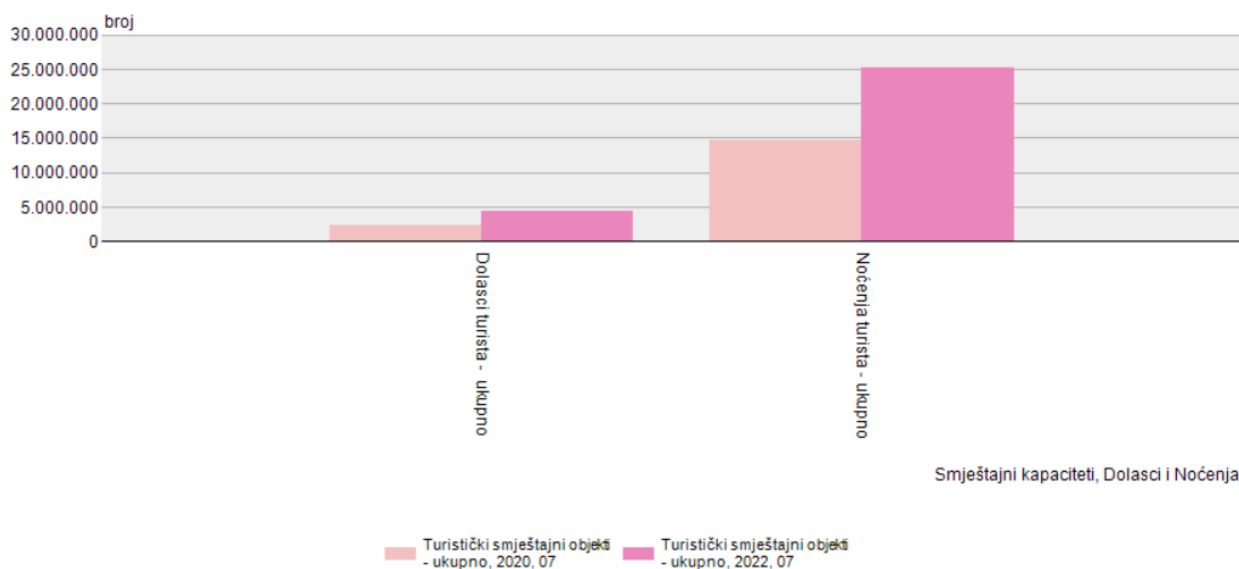
U komercijalnim smještajnim objektima u 2020. godini je zabilježeno 7 milijuna dolazaka i 40,8 milijuna noćenja, što predstavlja smanjenje od 64,2% u broju dolazaka i 55,3% u broju noćenja u usporedbi s 2019. godinom (DZS).

Domaći turisti su ostvarili 1,5 milijuna dolazaka i 5,4 milijuna noćenja u komercijalnim smještajnim objektima tijekom 2020. godine, što predstavlja smanjenje od 34,2% u broju dolazaka i 23,7% u broju noćenja u usporedbi s 2019. godinom. Prosječno su domaći turisti ostvarili 3,7 noćenja po dolasku (DZS).

Strani turisti su ostvarili 5,5 milijuna dolazaka i 35,4 milijuna noćenja tijekom 2020. godine, što označava smanjenje od 68% u broju dolazaka i 58% u broju noćenja u usporedbi s 2019. godinom. Prosječno su strani turisti ostvarili 6,4 noćenja po dolasku. (DZS).

Broj noćenja turista u 2020. godini je opao u svim kategorijama komercijalnog smještaja. Najveći pad noćenja zabilježen je u kategoriji Hotela i sličnih smještaja, s padom od 73%. Zatim slijedi kategorija Kampova i prostora za kampiranje s padom od 52,3%, te kategorija Odmarališta i sličnih objekata za kraći odmor s padom od 46,6%. Najviše noćenja, njih 24,6 milijuna, ostvareno je u kategoriji Odmarališta i sličnih objekata za kraći odmor, što čini 60,4% ukupnih noćenja u 2020. godini. Grafički prikaz 10 prikazuje smještajne kapacitete, dolaske i noćenja turista prema NKD-u 2007. u Hrvatskoj u turističkim smještajnim objektima, uspoređujući srpanj 2020. godine s srpnjem 2022. godine. (DZS).

Grafički prikaz 10. Turistički smještajni objekti prema dolascima i noćenja turista srpanj 2020. u odnosu na srpanj 2022.

Izvor: DZS, PC-Axis baze podataka

Turisti iz Njemačke ostvarili su najveći broj noćenja u 2020. godini, s ukupno 11,7 milijuna noćenja, što predstavlja 33,2% od ukupnog broja noćenja stranih turista. Istarska županija se istaknula kao najpoželjnija destinacija za turiste iz Njemačke, bilježeći čak 5,1 milijun noćenja i čineći 43,6% ukupnih noćenja turista iz Njemačke u Hrvatskoj tijekom 2020. godine. Valja napomenuti da su noćenja turista iz Njemačke opala za 41,1% u usporedbi s 2019. godinom. (DZS).

U *Tablici 2* prikazani su noćenja turista ostalih zemalja prema zemlji prebivališta u Republici Hrvatskoj od srpnja 2019. do srpnja 2022.

Tablica 2. Noćenja turista ostalih zemalja u RH 2019.-2022.

	2019	2020	2021	2022
	07	07	07	07
	Noćenja turista	Noćenja turista	Noćenja turista	Noćenja turista
REPUBLIKA HRVATSKA				
Austrija	1.722.569	876.431	1.707.126	1.822.720
Češka	1.886.011	1.328.135	1.928.973	2.279.898
Italija	1.023.772	330.871	404.418	788.771
Mađarska	1.076.566	454.857	916.958	1.053.614
Poljska	1.974.883	1.563.529	2.370.123	2.133.050
Slovenija	2.751.480	2.159.331	2.684.464	2.795.891

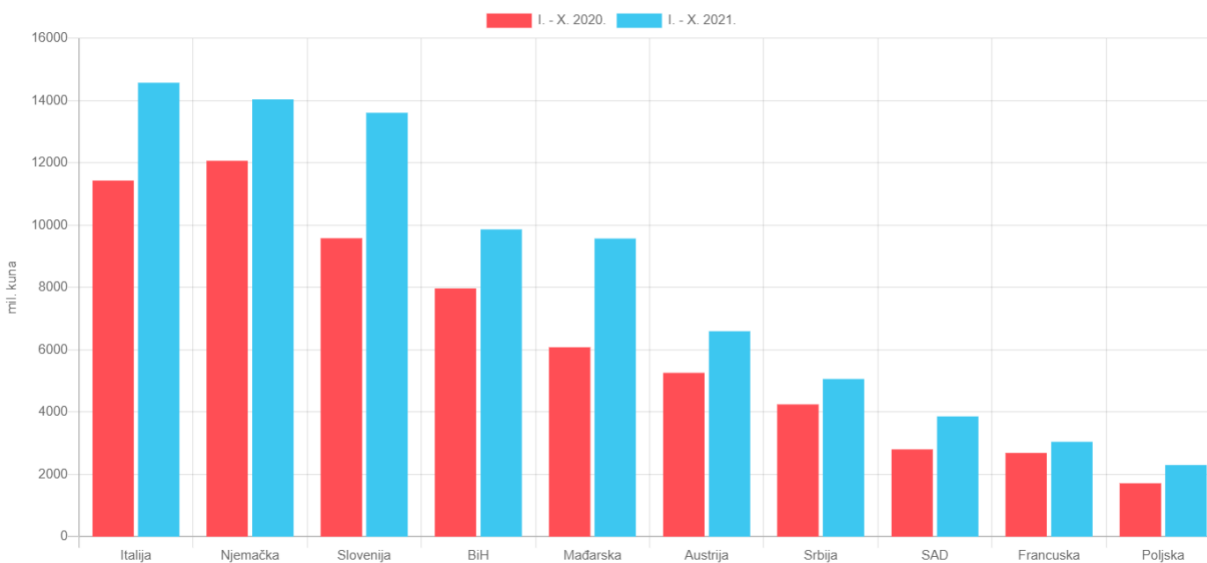
Izvor: DZS, PC-Axis baze podataka

3.6. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na robnu razmjenu s inozemstvom

Od ožujka ove godine, zabilježen je pozitivan trend u vanjskotrgovinskoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske, nakon što je prethodno bila pogođena padom uslijed pandemije bolesti COVID-19 i djelomičnog zatvaranja gospodarstva. Tijekom prvih deset mjeseci 2021. godine, ukupan izvoz Republike Hrvatske iznosio je 114,5 milijardi kuna, što predstavlja povećanje od 23,2 milijarde kuna ili 25,4% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. U istom razdoblju, ukupan uvoz Republike Hrvatske iznosio je 174,0 milijardi kuna, bilježeći rast od 31,3 milijarde kuna ili 21,9% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Vanjskotrgovinski deficit Republike Hrvatske od siječnja do listopada 2021. iznosio je 59,5 milijardi kuna, što predstavlja povećanje od 8,1 milijardu kuna ili 15,7% u odnosu na isto razdoblje 2020. Pokrivenost uvoza izvozom od siječnja do listopada 2021. iznosila je 65,8%, u usporedbi s 64,0% u istom razdoblju 2020. godine. Države članice Europske unije ostaju najvažniji vanjskotrgovinski partneri Republike Hrvatske, s udjelom od 68,8% u ukupnom izvozu. Izvoz u države članice EU-a u prvih deset mjeseci 2021. godine porastao je za 26,8% u odnosu na isto razdoblje 2020. Najznačajniji partneri iz EU-a u 2021. godini bili su Italija (s povećanjem izvoza od 27,4%), Njemačka (s povećanjem izvoza od 16,3%) i Slovenija (s povećanjem izvoza od 42,1%). Izvoz u zemlje izvan EU-a također je porastao za 22,4% u prvih deset mjeseci 2021., čineći 31,2% ukupnog izvoza. Među najvećim partnerima izvan EU-a s kojima Republika Hrvatska ostvaruje robnu razmjenu su Bosna i Hercegovina i Srbija. U tom razdoblju, izvoz u Bosnu i Hercegovinu povećao se za 23,8%, dok je izvoz u Srbiju zabilježio rast od 19,3%. Također, izvoz u SAD povećao se za 38,0%, pri čemu su se najviše

izvozili medicinski i farmaceutski proizvodi. (DZS). *Grafički prikaz 11.* daje u uvid najvažnije vanjskotrgovinske partnere u izvozu te stavlja u odnos 2020. godinu sa 2021. godinom.

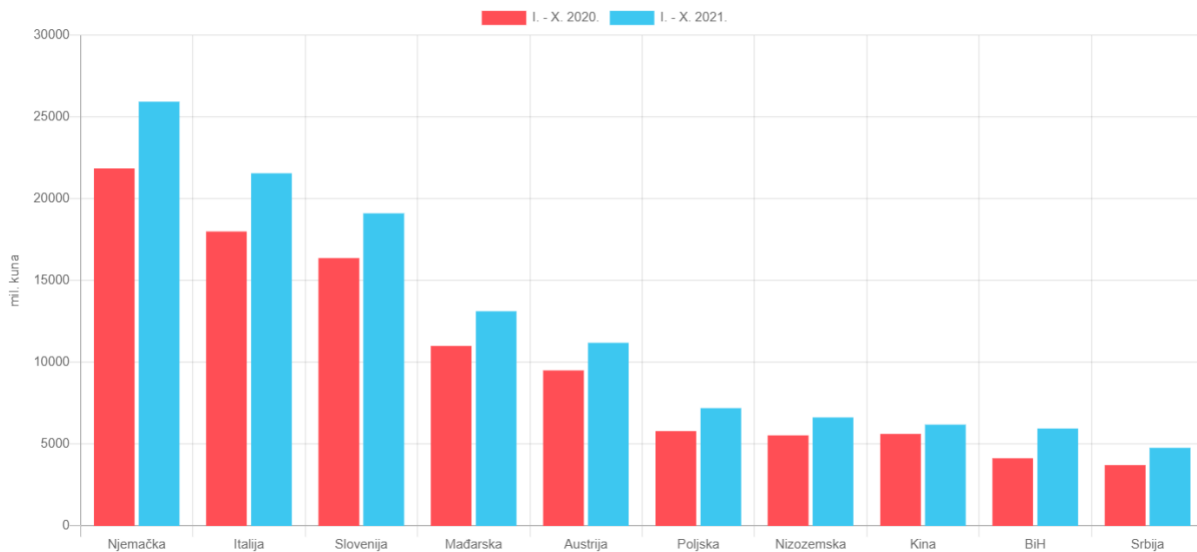
Grafički prikaz 11. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u izvozu (privremeni podaci), odnos 2020. i 2021. godine

Izvor: DZS

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Republika Hrvatska ostvaruje najvažnije partnerske odnose u uvozu robe s državama članicama Europske unije. Uvoz iz zemalja EU-a čini značajan udio od 76,7% ukupnog uvoza u prvih deset mjeseci 2021. godine, bilježeći rast od 18,0% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Njemačka je zabilježila porast uvoza za 18,6% (s udjelom u ukupnom uvozu od 14,9%), Italija za 19,8% (s udjelom u ukupnom uvozu od 12,4%), dok se Slovenija istaknula rastom od 16,7% (s udjelom u ukupnom uvozu od 11,0%). Izvan EU-a, uvoz čini 23,3% ukupnog uvoza Republike Hrvatske od siječnja do listopada 2021., bilježeći značajan rast od 36,7% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Uvoz iz Bosne i Hercegovine zabilježio je porast od 44,1%, pri čemu električna energija čini značajan dio uvoza (s udjelom u ukupnom uvozu od 3,4%). (DZS). *Grafički prikaz 12.* daje u uvid najvažnije vanjskotrgovinske partnere u uvozu (privremeni podaci) te stavlja u odnos 2020. i 2021. godinu.

Grafički prikaz 12. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri u uvozu (privremeni podaci), odnos 2020. i 2021. godine

Izvor: DZS

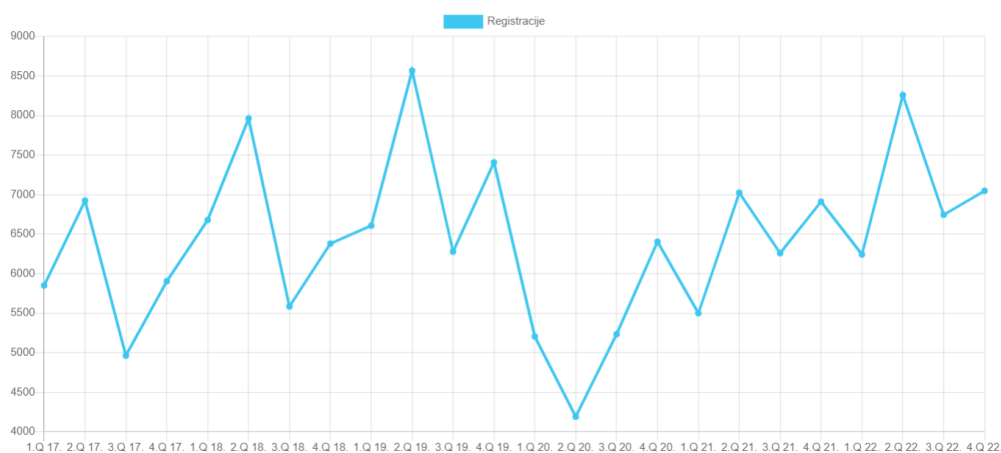
Analiza ukupanog izvoza Republike Hrvatske u prvih deset mjeseci 2021. godine, daje u vid da se najznačajniji izvoz ostvario u kategorijama nafte i naftnih derivata, čija ukupna vrijednost iznosi 10,0 milijardi kuna. Također, treba napomenuti značajan izvoz električnih strojeva, aparata i uređaja u vrijednosti od 8,6 milijardi kuna, te medicinskih i farmaceutskih proizvoda u vrijednosti od 6,4 milijarde kuna. S druge strane, u istom razdoblju 2021. godine, najveći uvoz bilježi u kategorijama nafte i naftnih derivata, čija ukupna vrijednost iznosi 12,9 milijardi kuna. Također, važno je napomenuti značajan uvoz cestovnih vozila u vrijednosti od 11,5 milijardi kuna, kao i medicinskih i farmaceutskih proizvoda u vrijednosti od 9,9 milijardi kuna. (DZS).

3.7. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na poslovne subjekte: registracije i stečajevi

Statistika registracija i stečajeva prati poslovne subjekte koji djeluju prema tržišnim principima. Važno je napomenuti da u broj registracija spadaju i obrti, dok se broj otvorenih stečajeva odnosi isključivo na trgovačka društva (DZS). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, nakon uočljivih promjena u trendovima broja registracija i otvorenih stečajeva tijekom pandemijskih godina 2020. i 2021., primjećuje

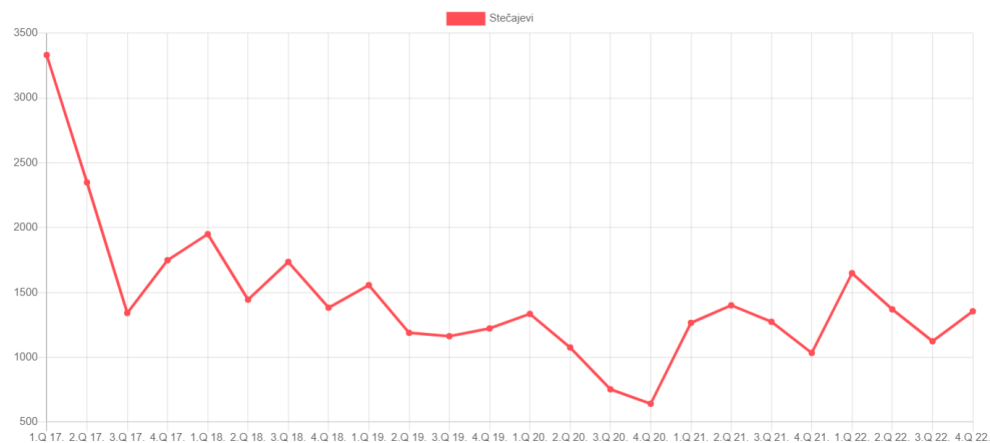
se oporavak i povratak na razinu prije pandemije u 2022. godini, uslijed širenja bolesti COVID-19. Broj registracija i otvorenih stečajeva u 2022. godini pokazuje slične vrijednosti kao i u 2019. godini. Godišnje gledano, broj registracija je smanjen samo za 2% u odnosu na 2019., dok je ukupan broj otvorenih stečajeva veći za 7,1%. Analizirajući tromjesečne podatke, u četvrtom tromjesečju 2022. godine zabilježeno je 7,048 registracija, što predstavlja smanjenje od 4,8% u usporedbi s istim tromjesečjem 2019. godine. Broj otvorenih stečajeva u četvrtom tromjesečju 2022. bio je veći za 10,8% u odnosu na isto tromjesečje 2019. (DZS). Grafički prikaz 13. prikazuje registraciju poslovnih subjekata u razdoblju od 2017. do 2022. godine, dok Grafički prikaz 14. prikazuje stečajeve poslovnih subjekata u istom razdoblju.

Grafički prikaz 13. Registracije poslovnih subjekata u razdoblju od 2017. do 2022. godine

Izvor: DZS

Grafički prikaz 14. Stečajevi poslovnih subjekata u razdoblju od 2017. do 2022. godine

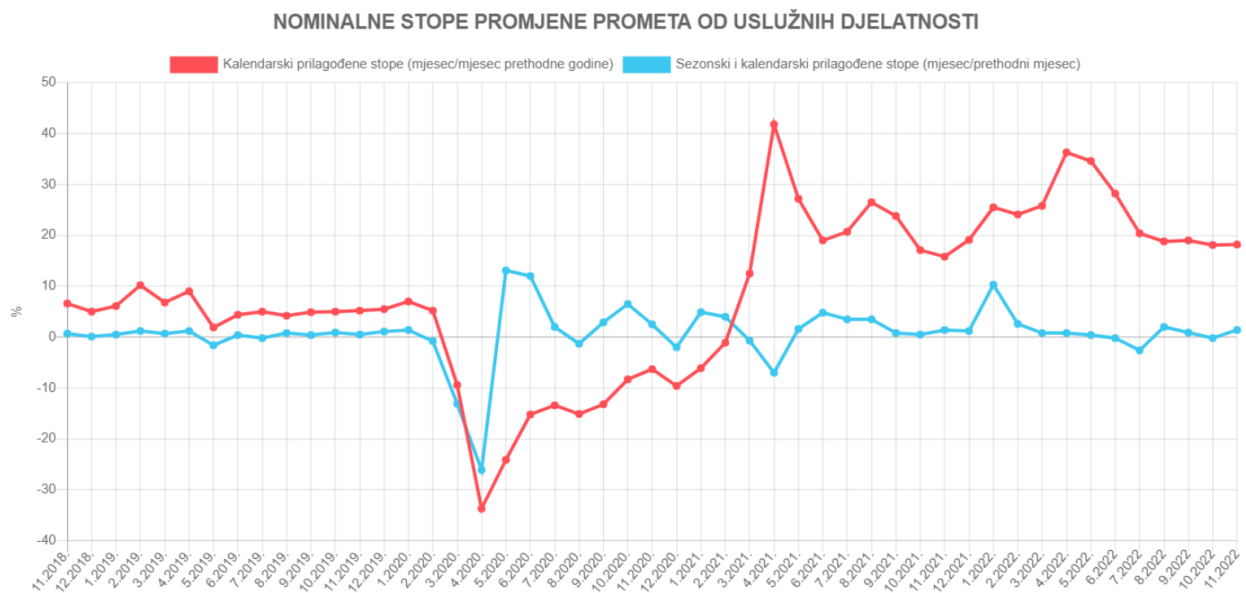

Izvor: DZS

3.8. Učinci pandemije bolesti COVID-19 na uslužne djelatnosti

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u studenom 2022. godine primjećuje se povećanje prometa u sektoru uslužnih djelatnosti u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, izraženo kroz kalendarski prilagođene indekse. Taj rast iznosi 18,2% na godišnjoj razini, što predstavlja dvadeset i prvi uzastopni mjesec rasta prometa nakon pada uzrokovanog pandemijom bolesti COVID-19. Također, sezonski i kalendarski prilagođeni mjesečni promet u sektoru uslužnih djelatnosti u studenom 2022. godine bilježi povećanje od 1,4% u odnosu na prethodni mjesec, listopad 2022. (DZS). *Grafički prikaz 15.* prikazuje nominalne stope promjene prometa od uslužnih djelatnosti od studenog 2018. do studenog 2022 godine.

Grafički prikaz 15. Nominalne stope promjene prometa od uslužnih djelatnosti

Izvor: DZS

4. EUROPSKI I HRVATSKI PLAN OPORAVKA

4.1. Ekonomske politike Europske unije

Europski lideri su 23. travnja 2020. godine usvojili odluku o stvaranju Europskog fonda za oporavak s namjerom ublažavanja negativnih učinaka krize. Europska komisija je bila odgovorna za izradu prijedloga ovog fonda, koji je trebao biti povezan s dugoročnim proračunom Europske unije. Taj prijedlog, poznat kao Europski plan oporavka, službeno je predstavljen 27. svibnja 2020. godine. Čelnici Europske unije su 21. srpnja 2020. postigli dogovor o instrumentu za oporavak pod nazivom "Next Generation EU", ukupne vrijednosti od 750 milijardi eura, s ciljem pružanja podrške Europskoj uniji u prevladavanju posljedica pandemije. Također su postigli dogovor o dugoročnom proračunu Europske unije za razdoblje od 2021. do 2027. godine, čija ukupna vrijednost iznosi 1074,3 milijarde eura. Ovaj proračun ima za svrhu poticanje investicija u digitalnu i zelenu tranziciju te jačanje otpornosti Europske unije. Ukupni paket za oporavak Europske unije, zajedno s već dostupnim sredstvima od 540 milijardi eura namijenjenima za tri sigurnosne mreže (za zaštitu radnika, potpore poduzećima i pomoć državama članicama), iznosi 2364,3 milijarde eura (u cijenama iz 2018. godine). Privremeni dogovor o paketu su postigli Europski parlament i Vijeće 10. studenog 2020., dok je Europsko vijeće, 10. i 11. prosinca 2020., razmotrilo izražene bojazni i otvorilo put za usvajanje paketa za oporavak. Vijeće je 11. veljače 2021. donijelo uredbu kojom se uspostavlja Mehanizam za oporavak i otpornost. Ovaj mehanizam, koji predstavlja ključni element Next Generation EU, pruža značajnu potporu državama članicama Europske unije u iznosu od 672,5 milijardi eura kako bi se nosile s ekonomskim i socijalnim izazovima uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19. Prvih dvanaest europskih zemalja, konkretno Austrija, Belgija, Danska, Francuska, Grčka, Italija, Latvija, Luksemburg, Njemačka, Portugal, Slovačka i Španjolska, dobilo je zeleno svjetlo za korištenje sredstava iz Europske unije za oporavak i jačanje otpornosti svojih gospodarstava. Ova odobrenja su stigla 13. srpnja 2021. godine kako bi podržale njihov oporavak od ekonomske štete nastale zbog pandemije bolesti COVID-19. Dodatno, još četiri države članice Europske unije - Cipar, Hrvatska, Litva i Slovenija - dobile su zeleno svjetlo za pristup ovim sredstvima 28. srpnja 2021. godine. (Europsko vijeće, 2023.)

4.2. Mjere Republike Hrvatske u uvjetima pandemije

Kako bi se pomoglo gospodarstvu u suočavanju s negativnim utjecajem pandemije COVID-19, Vlada RH je donijela odgovarajuće mjere. Tijekom proteklog razdoblja, od ožujka 2020. godine, Vlada je poduzela niz

mjera s ciljem suočavanja s krizom izazvanom pandemijom i primjenom epidemioloških restrikcija. Velika sredstva su uložena u te mjere, uključujući više od 10 milijardi kuna za očuvanje radnih mjesta, što je pridonijelo podršci tisućama poslodavaca i radnika. Prvi set mjera donesen je u ožujku 2020. godine i obuhvatio je iznos od 30 milijardi kuna. Provedbu ovih mjera nadziralo je devet ministarstava, a odgovornost za njihovu provedbu povjerena je potpredsjedniku vlade i ministru financija. Ključne mjere obuhvaćale su odgodu plaćanja javnih davanja, osiguranje minimalnih plaća i kreditiranje za likvidnost. Odgoda plaćanja javnih davanja odnosila se na tromjesečno prolongiranje plaćanja poreza na dohodak, poreza na dobit i doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Svrha osiguranja minimalnih plaća bila je očuvanje radnih mjesta putem financiranja neto minimalnih plaća za stalno zaposlene. Krediti za likvidnost su namijenjeni mikro, malim i srednjim poduzetnicima i omogućavaju im sredstva za radni kapital uz povoljne uvjete vraćanja. Većina ovih mjera je trajala tromjesečno, s mogućnošću produljenja ovisno o situaciji s pandemijom (Vlada Republike Hrvatske, 2020.).

Dana 11. ožujka 2020. godine, kad je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) proglasila pandemiju, Republika Hrvatska je uvela hitne mjere radi zaštite zdravlja svojih građana. Postalo je jasno da će COVID-19 vjerojatno ostati prisutan u populaciji, s različitim intenzitetom i mogućim varijantama koje mogu biti zaraznije ili manje virulentne. Međutim, kako je WHO 5. svibnja objavio da COVID-19 više ne predstavlja globalnu javnozdravstvenu prijetnju, Vlada Republike Hrvatske je 11. svibnja 2023. donijela odluku o okončanju epidemije koronavirusne bolesti u zemlji. Ravnatelj Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, gospodin Capak, istaknuo je da je odluka o okončanju epidemije donesena u skladu s preporukama WHO-a i povoljnom epidemiološkom situacijom u Hrvatskoj. Ministar Beroš je naglasio da su tijekom ovih tri godine stekli vrijedno iskustvo i temelje za suočavanje s mogućim krizama u budućnosti. (*Civilna zaštita Međimurske županije, 12. svibnja 2023.*)

5. USPOREDBA RECESIJE COVID-19 I PRETHODNIH RECESIJA U RH

Usporedba recesije uzrokovane pandemijom COVID-19 s prethodnim recesijama u Hrvatskoj pruža dublji uvid u različite aspekte koje treba razmotriti prilikom analize ekonomske situacije. Iako sve recesije dijele neka zajednička obilježja, poput pada BDP-a i povećanja nezaposlenosti, svaka od njih ima svoje posebnosti u smislu uzroka, trajanja, sektora koji su najviše pogođeni te poduzetih mjera za ublažavanje negativnih posljedica (Čvarak, 2020.).

Pandemija COVID-19 brzo se proširila diljem svijeta, ostavljajući dubok utjecaj na hrvatsko gospodarstvo. Zabilježen je pad BDP-a od 8,0 posto, što spada među najznačajnije smanjenje u usporedbi s drugim članicama Europske unije. Ograničenja putovanja, smanjenje potrošnje i kolaps turizma, ključnog sektora hrvatskog gospodarstva, pridonijeli su ovim negativnim trendovima. Ovi učinci su duboki i obuhvaćaju smanjenje prihoda poduzeća, gubitak radnih mjesta te opću ekonomsku slabost (Gambiraža i Ergović, 2023.).

Međutim, ovo nije prva recesija koja je pogodila Hrvatsku. Tranzicijska recesija, koja je trajala od 1990. do 1993. godine, rezultat je prijelaza zemlje s planskog prema tržišnom gospodarstvu. U tom razdoblju, Hrvatska je doživjela dramatičan pad BDP-a od čak 40 posto, predstavljajući izuzetno izazovno razdoblje za gospodarstvo. Ova recesija bila je posljedica političkih i ekonomskih promjena koje su pratili raspad bivše Jugoslavije. Kasnija tranzicijska recesija, koja se dogodila 1999. godine, bila je povezana s bankarskom krizom, Azijskom financijskom krizom, ruskom krizom i NATO-ovim vojnim akcijama na Kosovu. Ova recesija naglasila je osjetljivost hrvatskog gospodarstva na globalne i regionalne ekonomske događaje. Također, financijska kriza koja je započela 2009. godine, kao posljedica globalne financijske krize, također je značajno utjecala na hrvatsko gospodarstvo s dramatičnim padom BDP-a i povećanjem nezaposlenosti. Ova recesija iznijela je na vidjelo ranjivost financijskog sektora i potrebu za stabilizacijom istog (Vladimir Arčabić, 2019.).

Različiti sektori najviše su pogođeni tijekom različitih recesija. Pandemija COVID-19 posebno je pogodila sektor turizma, usluga i trgovine, koji su izravno ovisni o međunarodnom prometu i putovanjima. Stroga ograničenja putovanja i mjere socijalnog distanciranja negativno su utjecale na turističke aktivnosti i potrošnju u tim sektorima. Ti sektori često su izloženi vanjskim šokovima i brzo reagiraju na promjene u ekonomskom okruženju. Prethodne recesije također su imale specifične sektorske posljedice. Na primjer, tranzicijska recesija izazvala je dublje strukturne promjene u gospodarstvu, pri čemu su industrija i

poljoprivreda prošle kroz značajne promjene. Financijska kriza posebno je pogodila sektor financija, gdje su bankarske institucije suočene s izazovima održavanja likvidnosti i stabilnosti (Europski parlament, 2021.)

Mjere poduzete za ublažavanje negativnih posljedica također se razlikuju tijekom različitih recesija. U slučaju pandemije COVID-19, Hrvatska vlada je implementirala niz mjera s ciljem očuvanja radnih mjesta, odgode plaćanja javnih davanja i pružanja financijske podrške poduzećima kroz kredite za likvidnost. Primjeri tih mjera uključuju posebne potpore za sektor turizma i subvencije za očuvanje radnih mjesta. Ove mjere imaju za cilj ublažavanje ekonomskih posljedica krize i održavanje likvidnosti poduzeća. U prethodnim recesijama provodile su se različite politike, poput politika stabilizacije financijskog sektora koje su imale za cilj održavanje povjerenja u bankarski sektor i sprječavanje daljnjeg širenja financijske krize. Također su se provodile tranzicijske politike koje su imale za cilj restrukturiranje gospodarstva i promjenu ekonomskog modela (Vlada Republike Hrvatske, 2020.).

Trajanje recesija također ima važnu ulogu. Pandemija COVID-19 još uvijek traje, a njezin ukupni utjecaj na gospodarstvo još nije u potpunosti vidljiv. Trajanje ove recesije ovisi o dinamici suzbijanja pandemije i obnavljanja međunarodnih putovanja. Prethodne recesije, poput tranzicijske recesije, kasne tranzicijske recesije i financijske krize, trajale su različito dugo, što je utjecalo na oporavak gospodarstva i stabilnost. Važno je napomenuti da trajanje recesije često ima veze s dubinom ekonomskih promjena i potrebom za prilagodbom (Kunji i Stojanović, 2021).

Prethodne gospodarske krize doveli su do značajnog smanjenja hrvatske proizvodnje i zaposlenosti. Utjecaj tih vanjskih šokova osjetio se kroz smanjenje izvoza, smanjenje priljeva financijskog kapitala i pritisak na slabljenje domaće valute. Ove krize istaknule su ranjivosti hrvatskog gospodarstva na globalne ekonomske promjene i potrebu za fleksibilnošću i prilagodbom (Vlada Republike Hrvatske, 2021.).

Kako bi ublažila pad deviznog priljeva tijekom prethodnih kriza, država je poduzela ekspanzivnu fiskalnu politiku. Ova politika uključivala je povećanje javne potrošnje, olakšavanje kreditiranja i fiskalne poticaje za određene sektore. Cilj je bio održavanje ekonomske aktivnosti i poticanje oporavka (Vladimir Arčabić, 2019.). Arčabić napominje da istraživanje o nezaposlenosti ukazuje na snažan porast nezaposlenosti u Hrvatskoj tijekom recesija, pri čemu ta nezaposlenost ostaje prisutna tijekom proširenog vremenskog razdoblja.

Ukratko, usporedba recesije uzrokovane pandemijom COVID-19 s prethodnim recesijama u Hrvatskoj pruža dublji uvid u različite aspekte ekonomskih kriza. Iako imaju neke sličnosti, svaka recesija ima svoje specifičnosti u pogledu uzroka, trajanja, pogođenih sektora i poduzetih mjera za ublažavanje njihovih

negativnih posljedica. Razumijevanje tih razlika ključno je za oblikovanje pravovremenih i ciljanih politika i mjera kako bi se podržao oporavak i jačanje gospodarstva. Prošle recesije u Hrvatskoj pokazale su različite karakteristike, uključujući pad BDP-a, gubitak radnih mjesta, promjene u sektorima gospodarstva i provedbu fiskalnih mjera radi ublažavanja negativnih učinaka krize. Također je jasno da je hrvatsko gospodarstvo osjetljivo na vanjske šokove, kao što su globalna financijska kriza i krize u susjednim zemljama. Vlada Republike Hrvatske poduzela je različite mjere kako bi ublažila posljedice recesija, uključujući politike stabilizacije financijskog sektora, tranzicijske politike i ekspanzivne fiskalne politike. Trajanje recesija također je imalo značajan utjecaj na oporavak gospodarstva i stabilnost, pri čemu su neke recesije trajale duže od drugih. U cjelini, dublje razumijevanje prošlih recesija i njihovih karakteristika može pružiti korisne smjernice za buduće strategije oporavka i jačanja gospodarstva u Hrvatskoj (Čvarak, 2020. i Kunji i Stojanović, 2021).

6. ZAKLJUČAK

COVID-19 je izazvao globalnu pandemiju koja je imala dubok i širok utjecaj na gospodarstva diljem svijeta, a Hrvatska nije iznimka. Pandemija je dovela do četvrte recesije u modernoj povijesti hrvatskog gospodarstva. U ovom završnom radu provedena je analiza ključnih aspekata te veze, fokusirajući se na pogođene gospodarske sektore, uspoređujući trenutnu recesiju s prethodnima te identificirajući ključne faktore koji su pridonijeli recesiji.

Recesija uzrokovana pandemijom COVID-19 razlikuje se od prethodnih recesija u Hrvatskoj. Dok su prethodne recesije bile rezultat unutarnjih i vanjskih faktora poput tranzicijskih procesa, bankarske krize i geopolitičkih sukoba, pandemija je globalna kriza koja je brzo utjecala na cijeli svijet. Pandemija se proširila diljem zemalja, paralizirajući gospodarske aktivnosti i izazivajući zdravstvenu krizu. Stoga je pristup rješavanju ove krize bio drugačiji, s naglaskom na zaštitu zdravlja kao prvog prioriteta (Kunji i Stojanović, 2021).

Usporedna analiza sektora i uzoraka omogućuje uvid u sličnosti i razlike te utvrđivanje mogućih uzoraka. Iako su prethodne recesije imale druge uzroke, primjećuje se da su sektori poput zdravstva, turizma, trgovine na malo i industrije osjetljivi na različite krizne situacije. Također, analiza uzoraka pokazuje da su neki sektori brže se oporavljali od drugih, a provedene mjere podrške i oporavka odigrale su važnu ulogu u smanjenju negativnih posljedica (Obadić i Gelo, 2022.).

Detaljnija analiza pokazuje da je Hrvatska tijekom posljednjih nekoliko desetljeća doživjela četiri recesije koje su imale značajan utjecaj na gospodarski razvoj zemlje. Prva recesija, poznata kao tranzicijska recesija, dogodila se tijekom procesa tranzicije od planskog na tržišni sustav priređivanja. Pored tranzicije, domovinski rat također je imao značajan utjecaj na tu recesiju jer je dio teritorija bio okupiran, a drugi dijelovi zemlje su bili izolirani zbog prometnih i geografskih ograničenja. Troškovi rata i međunarodne sankcije uzrokovale su nestabilnost u vrijednosti domaće valute i rast cijena, dok je zemlja istovremeno suočavala s izazovima obnove nakon ratnih dešavanja. (Kunovac i Šimatović, 2022.)

Kasnija tranzicijska recesija vezana je uz bankarsku krizu koja je pogodila Hrvatsku 1998. godine. Taj period obilježila je i ruska proračunska kriza te NATO-ove ratne akcije na Kosovu. Svi ovi događaji imali su negativan utjecaj na gospodarski razvoj zemlje. Turizam, koji je važan sektor hrvatskog gospodarstva, doživio je snažan pad zbog ratnih sukoba i geopolitičke nestabilnosti nakon 1998. godine (Caratan, 1999.).

Isto tako, globalna financijska kriza 2008. godine ostavila je dubok trag na hrvatsko gospodarstvo. Ova kriza je potekla iz kolapsa tržišta nekretnina u Sjedinjenim Američkim Državama, no ubrzo je prerasla u globalnu ekonomsku krizu. Hrvatska je osjetila posljedice krize kroz pad BDP-a, rast nezaposlenosti i smanjenje investicija nakon 2008. godine. Oporavak je bio spor i dugotrajan, a mnogi sektori su se suočili s teškoćama u povratku na prethodnu razinu aktivnosti (Mlikotić, 2010)

Najnovija recesija, uzrokovana pandemijom COVID-19, predstavljala je poseban izazov za Hrvatsku i globalno gospodarstvo. Pandemija je brzo zahvatila svijet i dovela do zatvaranja gospodarskih aktivnosti, ograničenja kretanja ljudi i poremećaja u opskrbnom lancu. Uz to, turizam, koji je ključni sektor u Hrvatskoj, doživio je dramatičan pad zbog ograničenja putovanja i smanjenja potražnje (Kunji i Stojanović, 2021).

Hrvatska je suočila s intenzivnim padom BDP-a tijekom 2020. godine, što je imalo ozbiljne posljedice na gospodarstvo i zapošljavanje. Država je poduzela mjere kako bi ublažila negativne učinke, uključujući potporu za očuvanje radnih mjesta i financijske potpore za poduzeća i građane. Ipak, gospodarski oporavak zahtijeva vrijeme i nastavak ulaganja u ključne sektore (Lagarde, 2021.).

Analiza sektora tijekom pandemije otkriva da su neki sektori, poput zdravstva, turizma i ugostiteljstva bili najpogođeniji, dok su drugi pokazali veću otpornost. Ograničenja i promjene u potrošačkim navikama utjecale su na poslovanje mnogih poduzeća. Također je važno istaknuti da je Hrvatska, kao otvorena gospodarska zemlja, osjetljiva na vanjske šokove. Promjene u globalnoj ekonomiji, trgovinske politike i događaji u drugim zemljama imaju utjecaj na hrvatsko gospodarstvo. Oporavak i stabilnost gospodarstva stoga ovise o širim ekonomskim kretanjima i međunarodnom kontekstu (Lagarde, 2021.).

Ograničenja kretanja i obustava poslovanja doveli su do smanjenja potrošnje, gubitka radnih mjesta i smanjenja investicija od ožujka 2020. godine. Usporedba sektora na domaće i inozemne šokove ukazuje na njihovu osjetljivost na inozemne šokove, posebno sektor usluga. Poduzeća koja su se smatrala esencijalnim manje su osjetila negativni utjecaj pandemije u usporedbi s onima kojima je ljudski kontakt ključan za poslovanje. Značajna promjena je i ubrzana digitalizacija uslužnih djelatnosti. Utjecaj pandemije na gospodarstvo Hrvatske nije ograničen samo na unutarnje faktore. Otvorena gospodarstva poput Hrvatske su osjetljiva na ekonomske šokove iz drugih zemalja tijekom pandemije (Rogić Dumančić, Bogdan, Raguž Krištić, 2022).

Pad vanjskotrgovinske razmjene u 2020. godini uslijedio je nakon postupnog oporavka u 2021. godini, uz veći izvoz i uvoz robe. Kako bi se ublažile negativne posljedice krize, vlada je poduzela odgovarajuće mjere,

uključujući financijsku potporu za očuvanje radnih mjesta, pomoć poduzećima i poticaje za investicije. Europska unija također pruža financijsku potporu kroz fondove za oporavak i otpornost.

WHO je 5. svibnja 2023. prestao smatrati COVID-19 međunarodnom zdravstvenom prijetnjom. Vlada RH je 11. svibnja 2023. proglasila kraj epidemije u skladu s WHO-ovom odlukom i povoljnom epidemiološkom situacijom (Vlada Republike Hrvatske, 2020.).

7. LITERATURA

1. Arčabić, V. (2019). Hrvatska je po poslovnom ciklusu usklađena sa zemljama jezgre eurozone. MacroHub. <https://macrohub.net.efzg.hr/analize/17-1-2019-hrvatska-je-po-poslovnom-ciklusu-usklađena-sa-zemljama-jezgre-eu>
2. Arčabić, V. (2020). Koronakriza i što Hrvatska može naučiti iz dosadašnjih recesija. http://www.hde.hr/ekonomskapolitikahrvatske/publikacija/eph2001/001_Arcabic.pdf
3. Arčabić, V. (30. travnja 2020.). Ekonomski lab, Korona kriza: pouke iz dosadašnjih recesija. <https://arhivanalitika.hr/blog/korona-kriza-pouke-iz-dosadasnjih-recesija/>
4. Čavrak, V. (2020). "Makroekonomija krize COVID-19 i kako pristupiti njenom rješavanju." EFZG working paper series, 1-19. <https://hrcak.srce.hr/file/343894>
5. Državni zavod za statistiku, (2023): Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje. <https://web.dzs.hr/Hrv/Covid-19/pocetna.html>
6. Gambiraža, I. i Ergović, A. (2023.) Uzroci i posljedice gospodarskih kriza s naglaskom na Republiku Hrvatsku. *Oeconomica Jadertina* 1/2023. <https://hrcak.srce.hr/file/437716>
7. Kunji, Ž. i Stojanović, S. (2021). Pandemija COVID-19: Utjecaj na gospodarstvo i mjere za ublažavanje krize u Republici Hrvatskoj. <https://hrcak.srce.hr/file/382178>
8. Lukinić Čardić, G. i Šelebaj, D. (listopad, 2021.) Trgovinski tijekovi između Hrvatske i inozemstva od ulaska u EU do izbivanja pandemije koronavirusa. <https://www.hnb.hr/documents/20182/3984522/p-047.pdf/4d181fd7-ee6e-f25f-3f2f-8d0e835a510b>
9. Lagarde, C. (travanj, 2021.) Godišnje izvješće ESB-a za 2020. "Uvodna riječ predsjednice ESB-a Christine Lagarde" Europska Središnja banka, Nadzor banaka. <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/publications/annual-report/html/ssm.ar2021~52a7d32451.hr.html>
10. Mervar, A. i Nestić, D. (1999). Makroekonomska politika i gospodarski rast u Hrvatskoj: stanje i perspektive. Broj 73. <https://hrcak.srce.hr/file/30341>
11. Mlikotić, S. (2010) Globalna inancijska kriza - uzroci, tijek i posljedice. <https://hrcak.srce.hr/file/144354>
12. Fernando, R. I Warwick J. McKibbin (4. Ožujka 2020.). The Global Macroeconomic Impacts of

- COVID-19: Seven Scenarios. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3547729
13. Oračić, D. (2017, 26. listopada). Hrvatska tijekom prošle dvije recesije. Ekonomski lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-tijekom-prosle-dvije-recesije/>
 14. Obadić, A. i Tica, J. (2016). Gospodarstvo Hrvatske. U Ana Andabaka, V. Arčabić, V. Barić, Ž. Bogdan, V. Čavrak, I. Družić, M. Družić, T. Gelo, T. Globan, Z. Kovačević, O. Nadoveza, A. Obadić, M. Beg, I. Raguž Krištić, L. Rogić Dumančić, T. Sekur, Š. Smolić i J. Tica (Urednici), Gospodarstvo Hrvatske. str. 5.-162.
 15. Obadić, A. i Gelo, T. (27. svibnja 2022). Zbornik radova - Utjecaj pandemije COVID-19 na hrvatsko gospodarstvo – dvije godine poslije. [Broj dokumenta: 1196832.Zbornik_e_izdanje.pdf]
 16. Rogić Dumančić, L., Bogdan, Ž., & Raguž Krištić, I. (2022). Utjecaj COVID-19 krize na hrvatsko gospodarstvo. https://bib.irb.hr/datoteka/1110813.004_Rogic_Bogdan_Raguz.pdf
 17. Shibata, I. (siječanj, 2021.) The distributional impact of recessions: The global financial crisis and the COVID-19 pandemic recession. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S014861952030415X>
 18. Statista; Unemployment rate Croatia (2023.) "Croatia: Unemployment rate from 2003 to 2022." <https://www.statista.com/statistics/350899/unemployment-rate-in-croatia/>
 19. Tadić, M. (rujan, 2020). Utjecaj pandemija na gospodarstvo: Bazirano na primjeru globalne pandemije COVID-19 u Republici Hrvatskoj. <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst:3726>
 20. The World Bank (2020.). Croatia. <https://data.worldbank.org/country/croatia?view=chart>
 21. Vijeće Europske unije (22. Prosinca 2022). COVID-19: Odgovor EU-a na gospodarske posljedice. Odgovor EU-a na COVID-19. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/covid-19-economy/>
 22. Vivoda, L. (2021). "Analiza posljedica pandemije COVID-19 na hrvatsko gospodarstvo." <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:5834/datastream/PDF/view>
 23. Vlada Republike Hrvatske (02. travnja 2020.) "Vlada na sjednici donijela mjere za pomoć gospodarstvu" <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-na-sjednici-donijela-mjere-za-pomoc-gospodarstvu/29137>
 24. Vlada Republike Hrvatske (10. Studenog 2021.) "I u uvjetima krize zadržali smo gospodarsku stabilnost i očuvali radna mjesta". <https://vlada.gov.hr/vijesti/i-u-uvjetima-krize-zadrzali-smo-gospodarsku-stabilnost-i-ocuvati-radna-mjesta/33339>
 25. Vlada Republike Hrvatske (17. ožujka 2020.) Vlada prihvatila paket mjera za pomoć gospodarstvu

- uslijed epidemije koronavirusa. <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-prihvatila-paket-mjera-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-koronavirusa/29018>
26. Vlada Republike Hrvatske (02. travnja 2020.) "Vlada na sjednici donijela mjere za pomoć gospodarstvu"<https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-na-sjednici-donijela-mjere-za-pomoc-gospodarstvu/29137>
27. Vlada Republike Hrvatske (17. ožujka 2020.) Vlada prihvatila paket mjera za pomoć gospodarstvu uslijed epidemije koronavirusa. <https://vlada.gov.hr/vijesti/vlada-prihvatila-paket-mjera-za-pomoc-gospodarstvu-uslijed-epidemije-koronavirusa/29018>
28. Vlada Republike Hrvatske (11. svibnja 2023.). "Vlada Republike Hrvatske proglasila prestanak epidemije bolesti COVID-19." <https://mup.gov.hr/vijesti/vlada-republike-hrvatske-proglasila-prestanak-epidemije-bolesti-covid-19/290395>
29. Europski parlament (11. veljače 2021.) COVID-19: Potpora EU-a turističkoj industriji <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20200429STO78175/covid-19-potpورا-eu-a-turistickoj-industriji>
30. Europsko vijeće, Vijeće Europske unije. (22. Prosinca 2022). COVID-19: Odgovor EU-a na gospodarske posljedice. Odgovor EU-a na COVID-19. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/coronavirus/covid-19-economy/>

8. SAŽETAK

Hrvatska je doživjela četiri recesije koje su imale značajan utjecaj na gospodarski razvoj zemlje. Prva recesija bila je tranzicijska recesija, uzrokovana procesom tranzicije od planskog na tržišni sustav gospodarstva, uz dodatne probleme izazvane domovinskim ratom. Kasnija tranzicijska recesija povezana je s bankarskom krizom i događajima poput Ruske proračunske krize i NATO-ovih akcija na Kosovu. Globalna financijska kriza 2008. godine također je imala značajan utjecaj na Hrvatsku, dok je najnovija recesija uzrokovana pandemijom COVID-19 predstavljala poseban izazov. Zdravstvo, turizam, usluge, građevinarstvo i prerađivačka industrija bili su posebno pogođeni. Pandemija je snažno utjecala na hrvatsko gospodarstvo od sredine ožujka 2020. BDP je doživio dramatičan pad, posebno u turizmu, trgovini i industriji. Oporavak je postupan, ali razina aktivnosti još je niža nego prije pandemije. Od ožujka 2020. noćenja stranih turista su se smanjila, industrijska proizvodnja opala, a potrošnja kućanstava pala. Trgovinski tokovi su se smanjili, investicije pale, ali su se pojavili znakovi oporavka. Broj registracija tvrtki i otvorenih stečajeva pokazuje oporavak tijekom 2022.godine. Unatoč tome, pandemija je imala značajan negativan utjecaj na gospodarstvo Hrvatske. Važno je napomenuti da su neka poduzeća uspješno prešla na online metode poslovanja, dok su druga, poput turističkih agencija i tvrtki za prijevoz, teže pogođena. Hrvatska je osjetljiva na vanjske šokove, a oporavak i stabilnost gospodarstva ovise o širim ekonomskim kretanjima i međunarodnom kontekstu. Vlada je poduzela mjere za ublažavanje negativnih posljedica, a financijska potpora dolazi i iz fondova Europske unije.

Ključne riječi: recesije, pandemija, gospodarstvo

SUMMARY

Croatia experienced four recessions that had a significant impact on the country's economic development. The first recession was a transitional recession, caused by the process of transition from a planned to a market economy system, along with additional problems caused by the Homeland War. The subsequent transitional recession is associated with the banking crisis and events such as the Russian budget crisis and NATO's actions in Kosovo. The global financial crisis of 2008 also had a significant impact on Croatia, while the latest recession caused by the COVID-19 pandemic presented a special challenge. Healthcare, tourism, services, construction and manufacturing were particularly affected. The pandemic has strongly affected the Croatian economy since mid-March 2020. GDP has experienced a dramatic decline, especially in tourism, trade and industry. The recovery is gradual, but the level of activity is still lower than before the pandemic. Since March 2020, overnight stays by foreign tourists have decreased, industrial production has declined, and household consumption has fallen. Trade flows decreased, investments fell, but signs of recovery appeared. The number of company registrations and open bankruptcies shows recovery during 2022. Despite this, the pandemic had a significant negative impact on the Croatian economy. It is important to note that some companies have successfully switched to online business methods, while others, such as travel agencies and transport companies, have been more severely affected. Croatia is sensitive to external shocks, and the recovery and stability of the economy depend on broader economic trends and the international context. The government has taken measures to mitigate the negative consequences, and financial support also comes from European Union funds.

Keywords: recessions, pandemic, economy